

Politikai identitás – politikai tudás

a Magyar Politikatudományi Társaság 2007 évi vándorgyűlése
Pécsi Tudományegyetem 2007. június 22–23

A KONFERENCIA SZAKMAI BIZOTTSÁGA

Körösényi András egyetemi tanár, az MPTT elnöke
Szabó Márton egyetemi tanár, a konferencia szakmai igazgatója
Szűcs Zoltán Gábor doktorandus, a konferencia szakmai titkára
Tuka Ágnes egyetemi docens, a konferencia szervezési igazgatója
Arató Krisztina egyetemi docens, az MPTT főtitkára

Balázs Zoltán egyetemi docens, PPKE BTK, Szociológia Tanszék
Csizmadia Ervin tudományos főmunkatárs, MTA Politikai Tudományok Intézete
Gazdag Ferenc egyetemi tanár, Kodolányi János Főiskola
Kántor Zoltán tudományos munkatárs, Magyar Külügyi Intézet
Kéri László tudományos főmunkatárs, MTA Politikai Tudományok Intézete
Nizák Péter PhD hallgató, ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola
Pálné Kovács Ilona egyetemi tanár, PTE BTK, MTA RKK
Szabó Ildikó főiskolai tanár, Károli Gáspár Református Egyetem
Szabó Máté egyetemi tanár, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet
Vida István kutatóprofesszor, ELTE BTK Pártkutató Műhely
Zentai Viola egyetemi tanár, Centre for Policy Studies, CEU Budapest

ÁLTALÁNOS PROGRAM

2007. június 22, péntek

09.00 - 10.30 – Érkezés, regisztráció, elszállásolás

10.30 - 12.45 – Szekcióülések: a panelek 1. szekciói

12.45 - 13.00 – Szünet

13.00 - 14.00 – Ebéd

14.00 - 16.15 – Szekcióülések: a panelek 2. szekciói

16.15 - 16.45 – Szünet

16.45 - 18.15 – Plenáris program:

A vándorgyűlés köszöntése

A Kolnai-díj átadása

Plenáris előadások

Egedy Gergely, Kolnai díjas: A brit politikai identitás felbomlása?

18.15 - 18.30 – Szünet

18.30 - 20.00 – Esti beszélgetés

Téma: A politológus identitásai és szerepei

Résztevők: Csizmadia Ervin, Körösenyi András, Török Gábor

A beszélgetést vezeti: Kumin Ferenc

20.00 – Fogadás

2007. június 23, szombat

08.45 - 11.00 – Szekcióülések: a panelek 3. szekciói

11.00 - 11.15 – Szünet

11.15 - 13.30 – Szekcióülések: a panelek 4. szekciói

13.30 - 14.30 – Ebéd

14.30 - 15.30 – A konferencia tapasztalatai: beszélgetés a szekcióvezetők részvételével

A konferencia bezárása

RÉSZLETES PROGRAM

I. Értelmezések, meghatározások: a politika mint identitáskérdés

1. szekció

Péntek 10.30 – 12.45

Titok, igazság, politika

Szekcióvezető *Balázs Zoltán* egyetemi docens PPKE BTK, Szociológia Intézet

balazszo@btk.ppke.hu

1. *Mezei Balázs* egyetemi tanár PPKE BTK Filozófia Intézet - Loyola College, Maryland

mezei@btk.ppke.hu

Platón állama és a „titok”

2. *Molnár Attila Károly* egyetemi docens, ELTE TÁTK Szociológia Intézet mol4927@ella.hu

Morus és Machiavelli: igazság, hazugság, erőszak

3. *Mándi Tibor* egyetemi tanársegéd, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet

mandit@t-online.hu

Igazság, politika, politikatudomány

4. *Körösényi András* egyetemi tanár, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet

korosen@axelero.hu

Politikai vezetés: klasszikus demokrácia és paternalizmus között

5. *Meszerics Tamás* egyetemi docens, CEU Politikatudományi Tanszék meszert@ceu.hu

A titokfürkészés dilemmái: hírszerzés, stratégia, etika

2. szekció

Péntek 14.00 – 16.15

Politika és történelem viszonya

Szekcióvezető *Szűcs Zoltán Gábor* doktorandusz, ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori

Iskola szucszg@freemail.hu

1. *Hites Sándor* tudományos segédmunkatárs MTA Irodalomtudományi Intézet

shaam@freemail.hu

A korszó, a díszedény, a hattyú meg a görény. Történelem és politika az irodalomban

2. *Szűcs Zoltán Gábor* doktorandusz, ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola

szucszg@freemail.hu

Közjogi folytonosság, nemzeti megbékélés, kompromisszum

3. *Takács Dávid* egyetemi hallgató, ELTE ÁJK tadlaba@freemail.hu

Identitások és határvonások a "történelemvitában"

Az 1980-as évek során zajló ún. "történelemviták", Ernst Nolte-nak a Vergangenheit die nicht

4. *Varga Tamás* tudományos munkatárs PTE ÁJK Politikatudományi és Társadalomelméleti Tanszék vata@pte.ajk.hu

Történelmi tudat és a mai magyar politikai kultúra

5. *Téglás János Vencel* tudományos kutató, MTA PTI Politikai Diskurzus kutató Központ tjv.list@chello.hu

Történelem és politika az ökológiai kutatásban. Esettanulmány a magyarországi madártani megfigyelések történetéből

3. szekció

Szombat 08.45 – 11.00

A politikusi identitás problémái

Szekcióvezető *Csizmadia Ervin* tudományos főmunkatárs MTA Politikai Tudományok Intézete csizmadia@mtapti.hu

1. *Cieger András* tudományos munkatárs, ELTE BTK – MTA TKI ciegera@freemail.hu

A politika mint hivatás a 19. századi Magyarországon

2. *Lányi Gusztáv* egyetemi docens, ELTE TÁTK Szociálpszichológiai Tanszék lanyi@ludens.elte.hu

Politikai identitások és titkok. A politikai titkok identitáskonstruáló szerepéről

3. *Jankovics Zsanett* PhD hallgató, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Universität Dresden jankovicsz@freemail.hu

A személyek jelentősége a politikában. A magánélet bevetése – egy új médiatrend?

4. *Hosszú Hortenzia* egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem Politikatudományi Tanszék hortenziahosszu@gmail.com

A lakoffi kognitív struktúrák módszerének alkalmazása az ország-értékelő beszédekben

5. *Kerekgyártó Ágnes* egyetemi hallgató, ELTE ÁJK kerekgyartoagi@citromail.hu

Értelmiségi toposzok és a politikusok önértelmezése

4. szekció

Szombat 11.15 – 13.30

A társadalmi-nem (gender) mint identitásprobléma

Szekcióvezető *Zentai Viola* egyetemi tanár Centre for Policy Studies, CEU Budapest vzentai@osi.hu

1. *Löffler Tibor* egyetemi adjunktus, Szegedi Tudományegyetem ÁJK Politológiai Tanszék loffler@polit.u-szeged.hu

A paternalizmustól a maskulin imperializmusig. A társadalmi nem (gender) a hatalomelméletekben és a hatalomelméletek gender-szemponú kritikája

2. *Zotter Judit* PhD hallgató, ELTE – ÁJK Politikatudományi Intézet zotterjudit@yahoo.com

Társadalmi nem és politikatudomány: „boldogtalan házasság”?

3. *Lóránd Zsófia* MA hallgató, CEU és PhD hallgató, ELTE Irodalomtörténeti Doktori Iskola
zsofia.lorand@gmail.com;

A tömeges nemi erőszak értelmezéseiről

4. *Ráczné Dr Horváth Ágnes* főiskolai docens, Eszterházy Károly Főiskola raczagi@ektf.hu

Nők a döntéshozatali folyamatban

II. A magyar politikai identitás kérdőjelei

1. szekció

Péntek 10.30 – 12.45

Metszetek, minták, traumák: a hazai politikai identitás politikaszociológiai nézőpontból

Szekcióvezető *Kéri László* tudományos főmunkatárs MTA Politikai Tudományok Intézete
keri.laci@comunique.hu

1. *Csepeli György* egyetemi tanár, ELTE Szociálpszichológiai intézete csepeli@hdsnet.hu
Politikai identitás a XXI. században Magyarországon

2. *Závecz Tibor* kutatási igazgató, Szonda –Ipsos zavecz.tibor@ipsos-szonda.hu
A politikai identitás változása a közvélemény-kutatások tükrében

3. *Bindorffer Györgyi* tudományos főmunkatárs, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet gybind@mtaki.hu
A nemzettestbe ékelődött idegentől az államalkotó patrióta kisebbségig.

4. *Pál Gábor* doktorandusz, megbízott előadó, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet gabblers@freemail.hu
Gyűlöletbeszéd és identitás

5. *Stumpf István* tudományos főmunkatárs, MTA Politikai Tudományok Intézete
stumpf@szazadveg.hu
Generációk és identitások

6. *Dessewffy Tibor* egyetemi docens, ELTE Társadalomtudományi Kar
dessewffy@visionconsulting.hu
Kik azok a fiatalok és mit akarnak?

2. szekció

Péntek 14.00 – 16.15

Politikai tudás, identitás és politikai szocializáció

Szekcióvezető *Szabó Ildikó* főiskolai tanár Károli Gáspár Református Egyetem
szabo.ildiko@utikonyv.com

1. *Sólyom Andrea* szociológus, egyetemi tanársegéd, PhD hallgató ELTE Csíkszereda, Sapientia EMTE andreasolyom@yahoo.com
Középiskolások és egyetemisták társadalmi és politikai értékvilága az empirikus kutatások tükrében.

2. *Csákos Mihály* egyetemi docens, ELTE TáTK Szociológia Tanszék mcsako@ludens.elte.hu
Tizenévesek demokráciaképe

3. *Zsebéné Dobó Marianna* tanársegéd Eszterházy Károly Főiskola Politológia Tanszéke
domar@ektf.hu
Ifjúsági közösségek és szervezetek szerepe a politikai szocializációban

4. *Murányi István* egyetemi adjunktus Debreceni Egyetem, Szociológia Tanszék
muranyi@chello.hu

Tizenévesek pozitív és negatív nemzeti érzelmeit meghatározó politikai szocializációs jellemzők

5. *Kiss Tamás* szociológus, az RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, Kolozsvár t.kiss77@rmdsz.ro
A magyarság-konstrukciók változása az erdélyi társadalomtudományos szövegekben

6. *Veres Valér* egyetemi adjunktus, Babes-Bolyai Tudományegyetem Kolozsvár
veresv@kmei.ro

A nemzetiség-konstrukció alakulása az RMDSZ diskurzusának változásával

3. szekció

Szombat 08.45 – 11.00

Politikai pártok és politikai identitások I.

Szekcióvezető *Vida István* kutatóprofesszor, ELTE BTK Pártkutató Műhely
vidai@freemail.hu

1. *Ripp Zoltán* tudományos osztály vezető Politikatörténeti Intézet rippz@t-online.hu
A szocialisták identitásproblémái

2. *Kiss Katalin Ágnes* egyetemi hallgató ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet
kisskata2@freemail.hu, kisskatalinagnes@yahoo.co.uk
Párt, frakció és kormány mint identitásképző tényező

3. *Réfi Attila* tudományos segédmunkatárs, ELTE BTK reatus@gmail.com
A párttagok viszonya az MSZMP politikájához az 1980-as évek végén

4. *Hubai László* tudományos főmunkatárs Politikatörténeti Intézet hubai.laszlo@chello.hu
Kommunistának lenni: 1945-1947

4. szekció

Szombat 11.15 – 13.30

Politikai pártok és politikai identitások II.

Szekcióvezető *Vida István* kutatóprofesszor, ELTE BTK Pártkutató Műhely
vidai@freemail.hu

1. *Kiss Viktor* tanársegéd, Zsigmond Király Főiskola kissviktor@kissviktor.hu
Az elhagyott rendszerváltás

2. *Krizmanits József* egyetemi oktató, Miskolci Egyetem, PhD aspiráns, ELTE BTK Történettudományi Doktori Iskola krizmanitsjozsef@yahoo.co.uk
Európai pártszövetségek – a párttá válás útján?

3. *Vonyó József* egyetemi docens Pécsi Tudományegyetem Modernkori Történeti Tanszék
vonyo@btk.pte.hu
Identitásteremtési kísérlet egy átalakított kormánypártban. A Nemzeti Egység Pártja

4.*Boros Zsuzsanna* egyetemi docens, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet
boroszs@ajk.elte.hu

A politikai pártok a két világháború közötti magyar publicisztikában

III. Identitás nemzeti és nemzetközi keretek között

1. szekció

Péntek 10.30 – 12.45

Nemzet, identitás, nemzettudat: elmélet és gyakorlat

Szekcióvezető *Kántor Zoltán* tudományos munkatárs Magyar Külügyi Intézet

kantorzoltan.mc@gmail.com z.kantor@hii.hu

1. *Bakk Miklós* egyetemi adjunktus, Babes-Bolyai Tudományegyetem, Politikatudományi Tanszék magyar tagozata bakkmiklos@gmail.com

A nemzeti identitás politikai dimenziója

2. *Aszalós Károly* osztályvezető könyvtáros, ELTE Egyetemi Könyvtár

aszalos_k@ludens.elte.hu

Közpolgári racionalitás és nemzeti szolidaritás

3. *Koller Inez* PhD hallgató, PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola Politikatudományi Program koller@idresearch.hu

Az identitás társadalomelméleti megközelítései

4. *Bodonyi Ilona* docens, Rendőrtiszti Főiskola, Társadalomtudományi Tanszék

ibodonyi@gmail.com

Körmagyar – magyar nemzeti identitás a határon innen és túl

5. *Tarrósy István* Ph.D. aspiráns, óraadó, PTE BTK Politikai Tanulmányok Tanszék

tarrosy@publikon.hu

Nemzeti identitás és nemzettudat Tanzániában

6. *Tóth Norbert* doktorandusz, PTE-ÁJK Nemzetközi- és Európajogi Tanszék

tothnorbert@ajk.pte.hu

A jogi szabályozás lehetséges szerepe az identitás átalakulásában, avagy a finnországi svédajkúak útja 1809-től napjainkig

2. szekció

Péntek 14.00 – 16.15

Finns and Hungarians: discourses of nationhood and 'others'

Chair *Heino Nyysönen* professor University of Jyväskylä, Department of Social Sciences and Philosophy hnyysson@yfi.jyu.fi

1. *Heino Nyysönen* professor, University of Jyväskylä, Department of Social Sciences and Philosophy hnyysson@yfi.jyu.fi

Two political anniversaries in the cold war Finland

2. *Árpád Welker* kutató, főosztályvezető-helyettes Budapest Főváros Levéltára

junior fellow, Collegium Budapest welkerarpad@yahoo.com

Nationhood through otherness: making Finns and Hungarians in the early 20th century politics

3. *Emilia Palonen* postdoctoral researcher, University of Jyväskylä and Bauhaus Kolleg Dessau emiliapalonen@yahoo.co.uk

Nation and the Problems Political Polarisation in Hungary - Consensus in Finland

4. *Makra Hajnalka* magyarnyelv tanár, Balassi Intézet, PhD hallgató, Finn Akadémia
makra.hajnalka@freemail.hu

3. szekció

Szombat 08.45 – 11.00

Identitás- és tudásdimenziók az európai integrációban I.

Szekcióvezető *Gazdag Ferenc* egyetemi tanár, Kodolányi János Főiskola, Magyar Külügyi Intézet gazdag@ihasz9.hu

1. *Kiss J. László* egyetemi tanár Corvinus Egyetem, Andrassy Egyetem dubium@externet.hu
Identításelemzés mint konstruktivista módszer

2. *Szilágyi István* tanszékvezető egyetemi tanár, Pannon Egyetem iszilagy@almos.vein.hu
Identitások és identitásformák találkozása az európai multikulturális térben: a mediterrán tapasztalatok

3. *Laczkóné Tuka Ágnes* tanszékvezető egyetemi docens, Pécsi Tudományegyetem BTK Politikai Tanulmányok Tanszék tuka@btk.pte.hu
Az európai identitás problémái és az Európai Parlament erőfeszítései.

4. *Unger Anna* mb. előadó, ELTE ÁJTK PTE unger.anna@freemail.hu
Európai polgári kezdeményezés – európai polgári identitás
biztosítsa a népszavazás intézményét).

4. szekció

Szombat 11.15 – 13.30

Identitás- és tudásdimenziók az európai integrációban II.

Szekcióvezető *Gazdag Ferenc* egyetemi tanár, Kodolányi János Főiskola, Magyar Külügyi Intézet gazdag@ihasz9.hu

1. *Schmidt Andrea* egyetemi tanársegéd PTE BTK, Politikatudományi Tanszék
schmidta@btk.pte.hu

Egy támogatott „közép-európai identitás kísérlet”: a „Kárpátok projekt” értelmezési lehetőségei

2. *Dobos Edgár* PhD hallgató, Corvinus Egyetem edgar.dobos@uni-corvinus.hu
Térbeli, időbeli, szimbolikus és hétköznapi dimenziók az európai identitásépítésben

3. *Juhász Adrienn Lilla* PhD hallgató, Corvinus Egyetem adrienn.juhasz@uni-corvinus.hu

A mikroregionális identitásformálás dezintegratív erővonalai az Európai Unióban vs. európaizált szeparatizmusok

4. *Sebő Ákos* egyetemi hallgató, SZTE ÁJTK seboakos@gmail.com
Európai identitás és jóléti identitás

IV. Civil , helyi és regionális identitások

1. szekció

Péntek 10.30 – 12.45

Civil szervezetek identitása, állam, politika

Szekcióvezetők *Szabó Máté* egyetemi tanár és *Nizák Péter* PhD hallgató ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet mateloc@ajk.elte.hu nizak@soros.hu

1. *Glózer Rita* egyetemi tanársegéd, PTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék grita@maya.btk.pte.hu

Civil éthosz és civil identitás. Az identitás diszkurzív és narratív konstrukciójára a civil szférában

2. *Sebestény István* főtanácsos, Központi Statisztikai Hivatal istvan.sebesteny@ksh.hu

A civil társadalom funkciói és működése a politika dimenziójában

3. *Kákai László* egyetemi adjunktus, PTE BTK Politikai Tanulmányok Tanszéke kakail@btk.pte.hu

Nonprofit szervezetek problémái és kapcsolatépítési hiányosságai

4. *Brachinger Tamás* főiskolai adjunktus, Eötvös József Főiskola Baja, doktorjelölt, PTE BTK Multidiszciplináris Doktoriskola brachinger.tamas@ejf.hu

A civilek közvetlen politikai szerepvállalásának hagyományai, korlátai, autentikusságot gyengítő hatásai. Paradoxon a hazai civil érdekérvényesítésben

5. *Gyulai Attila* kutatási igazgató. Political Capital Institute, doktorandusz, ELTE ÁJK Doktori Iskola gyulai@politicalcapital.hu

WWW.KOSSUTHTER.COM Tiltakozások, tiltakozók és a balatonöszödi beszéd

2. szekció

Péntek 14.00 – 16.15

Helyi identitás, tudás, önkormányzat

Szekcióvezető *A. Gergely András* tudományos főmunkatárs MTA Politikai Tudományok Intézete agergely@mtapti.hu

1. *Zsebéné Dobó Marianna* főiskolai tanársegéd, Eszterházy Károly Főiskola Politológia Tanszék domar@ektf.hu

Önkormányzatok viszonyrendszere. A kisebbségi és a települési önkormányzatok együttműködésének szabályozása és menedzselése a döntéshozatali folyamatban

2. *Kónya Márton*. doktorandusz, PTE BTK Multidiszciplináris doktoriskola; üzletvezető, POLI-MED marton.konya@gmail.com

Hálózati kormányzás? – a részvétel változó mintái a helyi politikaformálásban

3. *Sánta Edina* PhD hallgató, PTE Modernitás Kultúratudományi Doktori Program edinasanta@gmail.com

Köz tér kép

4. *Füri Anikó* PhD hallgató, PTE BTK Multidiszciplináris Doktoriskola; kereskedelmi menedzser, Füri Kft ancos@freemail.hu

A polgármester szerepe a település fejlődésében

5. *Ráczné dr Horváth Ágnes* tanszékvezető főiskolai tanár, Eszterházy Károly Főiskola Politológia Tanszék raczagi@ektf.hu

Politikusok és köztisztviselők a helyi döntéshozatalban

6. *Hajnal György* tudományos főmunkatárs, Magyar Közigazgatási Intézet <mailto:gyorgy.hajnal@mki.gov.hu>

Szervezeti és működési korszerűsítés a polgármesteri hivatalokban:

Egy országos felmérés tapasztalatai

3. szekció

Szombat 08.45 – 11.00

Regionális identitások I.

Szekcióvezető *Pálné Kovács Ilona* egyetemi tanár, PTE BTK, MTA RKK palne@rkk.hu

1. *Oláh Miklós* doktoriskolai hallgató, PTE BTK Interdiszciplináris Doktoriskola ügyvezető, Balaton Fejlesztési Kht. olahmiklos@balatonregion.hu

Terek és identitások a Dunántúlon

2. *Kunszt Márta* egyetemi docens, PTE BTK Politikai Tanulmányok Tanszék kunszt@btk.pte.hu

Lehetséges-e kulturális alapú régiófejlesztés?

3. *Hajdú Zoltán* tudományos tanácsadó, MTA RKK DTI hajdu@rkk.hu

A magyarországi nagytárségi identitásról

4. *Cseresnyés Ferenc* egyetemi docens, PTE ÁJK cseri@ajk.pte.hu

Regionális identitás kialakításának kísérlete a nemzetiségpolitikában

5. *Oláh József* vállalkozó, doktorandusz, PTE BTK Interdiszciplináris Doktoriskola amarotrajo@szivnet.hu

Roma érdekvérvényesítő intézmények a Közép-Dunántúli régióban

6. *Hacsi Lajos* politológus, Eszterházy Károly Főiskola Politológia Tanszék hacsil@ektf.hu

A „kiféhéredett” megye. Avagy: a Heves megyei választók politikai identitásának változása a 2006-os önkormányzati választások tükrében

4. szekció

Szombat 11.15 – 13.30

Regionális identitások II.

Szekcióvezető *Pálné Kovács Ilona* egyetemi tanár PTE BTK, MTA RKK palne@rkk.hu

1. *Kern Tamás* egyetemi tanársegéd, PTE BTK, Századvég kern@szazadveg.hu
A régiós identitás a Dél-Dunántúli régió megyei napilapjainak tükrében

2. *Nagy Gábor Dániel* PTE BTK Interdiszciplináris doktoriskola, doktorandusz
ngd1@rel.u-szeged.hu

Területi kötődés és regionális identitás – egy esettanulmány

3. *Pál Attila* ügyvezető igazgató EUNet 2000 Kht., doktorandusz, PTE BTK
Interdiszciplináris Doktoriskola pal@eunet2000.hu

Identitás és információs szerveződés

4. *Soós Edit* egyetemi docens, SZTE ÁJK soos@polit.u-szeged.hu

Területi szereplők a regionális identitás alakulásában

5. *Fejes Zsuzsanna* egyetemi tanársegéd, SZTE ÁJK Politológiai Tanszék
fejeszs@polit.u-szeged.hu

Regionális identitás és a civil társadalom szerepe a Dél-Alföldi régióban

6. *Somlyódy Péter Edit* tudományos főmunkatárs, egyetemi docens, MTA RKK DTI
somlyodyne@rkk.hu

Identitás – kommunikáció – közigazgatás-szervezés

ABSZTRAKTOK

I. Értelmezések, meghatározások: a politika mint identitáskérdés

Titok, igazság, politika

Szekcióvezető *Balázs Zoltán* egyetemi docens

PPKE BTK, Szociológia Intézet

balazszo@btk.ppke.hu

1. *Mezei Balázs* egyetemi tanár PPKE BTK Filozófia Intézet - Loyola College, Maryland

mezei@btk.ppke.hu

Platón állama és a „titok”

Referátumomban Platón Állam című munkájának új értelmezési paradigmáját foglalom össze, amelyet a tübingeni iskola protológiai felfogására és a platóni kozmológia egyes elemeire alapozok. Az értelmezés arra irányul, hogy kimutassa, a platóni államfelfogás egy önmagában kimondhatatlan, megfogalmazhatatlan valóság körvonalazására épül. Mindennek politikafilozófiai jelentősége a politikum és további dimenziók – mint amilyen az ontológiai és az etikai – egymástól való gyakorlati elválaszthatatlanságában keresendő, vagyis a politikai tudás elvi totalitásában. Ezzel a platóni politika-felfogás számos kritikája alapját veszíti, noha bizonyos kritikák, amelyek a platóni gondolkodás egészét veszik célba, továbbra is értelmezhetők.

2. *Molnár Attila Károly* egyetemi docens, ELTE TÁTK Szociológia Intézet

mol4927@ella.hu

Morus és Machiavelli: igazság, hazugság, erőszak

A két kortárs szerző szembeállítását kézenfekvő. Mindkettő a szerződés és az igazság képzetén alapuló rend felbomlásának korában élt. S mindkettő arra reflektált, hogyan kell együtt élni. Azonban mindkettő, gyakorlati kudarcuk ellenére, műfajt teremtett, a politikával kapcsolatos alapvető szemléleteket fogalmazott meg és foglalt össze. Az előadás a két szemlélet összebékítésre tesz kísérletet, a kegyes hazugság tanával a normatív politikai elmélet korlátozott lehetőségét igyekszik bemutatni.

3. *Mándi Tibor* egyetemi tanársegéd, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet

mandit@t-online.hu

Igazság, politika, politikatudomány

Az előadásban a politikai tudásnak (értve ezen a helyes politikai cselekvés, illetve a jó politikai berendezkedés mibenlétére vonatkozó tudást) három koncepcióját különböztetem meg. Az első, „racionalista” koncepció (mely visszavezethető Platón filozófiájáig) szerint az emberi értelem módszeres alkalmazása révén eljuthatunk a fenti érelemben vett politikai tudás teljes körű birtoklásához. A második, „relativista” (pl. Max Weber nevéhez köthető) felfogás – mely első megközelítésben az előző ellentétének tűnik, de véleményem szerint legalább annyira tekinthető elkerülhetetlen következményének – tagadja az előbbi értelemben vett politikai tudás létezését, helyette az „értékek” kibékíthetetlen pluralizmusát tételezi, amelyek között nincs lehetőség racionális választásra. A harmadik koncepció, melyet a politikai tudás „korlátozott” elméletének fogok nevezni (és amelyet Michael Oakeshott, Friedrich Hayek és Polányi Mihály neve fémjelez), miközben kitart a politikai „igazság” létezése mellett, csak

korlátozott mértékben bízik annak egyéni értelem általi feltárhatóságában, illetve kifejezhetőségében.

Ezek után megpróbálom bizonyítani, hogy a politikai tudásnak csak ez a harmadik, „korlátozott” felfogása egyeztethető össze a modern nyugati országokra jellemző liberális (alkotmányosan korlátozott), demokratikus politikai berendezkedéssel, míg a másik két felfogás intellektuális értelemben elkerülhetetlenül totalitárius kormányzati formához vezet – az első, „racionalista” koncepció a politikai „igazság” birtokosainak diktatúrájához, míg a második, „relativista” elképzelés a vezetésre képesek és hajlandók önkényuralmához. A politikai tudás „korlátozott” változatának, és az arra alapozott politikai berendezkedésnek paradigmatis megtestesülése a szokásjogi jogfejlődéssel kialakult brit *common law*, illetve a joguralom (*rule of law*) elve.

4. *Körösényi András* egyetemi tanár, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet
korosen@axelero.hu

Politikai vezetés: klasszikus demokrácia és paternalizmus között

A demokrácia klasszikus felfogásában a demokrácia a nép uralmát jelenti, a vezetést (leadership) többnyire elhanyagolják, vagy gyanús fogalomnak tekintik. A demokrácia mint népuralom gyakran szembe van állítva a gondoskodással, a felsőbbrendű tudáson alapuló uralommal. (Dahl 1989; Saward 1994).

Az előadásban először vitatom az a nézetet, hogy a paternalista uralom elvetése a demokrácia klasszikus tanának egyenlőség-föltevést igazolná. A politikai egyenlőtlenség az abszolút tudáson kívül másra is támaszkodhat: ilyen az akarat, a közjóra vonatkozó intuíció, a hatalom akarása, a dicsőség utáni vágy, a kockázatvállalás és a felelősségérzet. A demokrácia, mint a nép önmaga fölött gyakorolt uralma számára a gondoskodásnál súlyosabb kihívás a vezetés.

Másodszor azt fejtem ki, hogy az ön-uralom, a gondoskodás és a vezetés három különböző fogalom. A politikai folyamatokat, a választásokat, a képviselőket stb. meglehetősen eltérően képzelik el és érzékelik. A vezérdemokrácia a demokratikus intézményrendszer keretei között a politikai folyamatok megfelelő felfogásán alapul, ahol a vezetésnek valóban döntő szerepe van, noha a polgárok nincsenek kizárva a politikából. A demos uralma és a gondoskodás per se kizárja a vezetést, s nem képes megfelelően számot adni a politika folyamatairól, a választásokról, a képviselőkről.

Harmadszor föl kívánom tárni az egyenlőségre, a racionalitásra és polgárok kompetenciájára vonatkozó különböző föltevéseket, amelyek a fenti fogalmak alapját jelentik. Tézisem az, hogy a népuralom fogalmának és a gondoskodás fogalmának alapföltevései vagy empirikusan tévesek, vagy logikailag inkoherensek és tarthatatlanok. A vezérdemokrácia más fogalom, amely a polgárok egyenlőségének és hierarchikus alárendelésének föltevést egyaránt elveti, s a vezér és a követő *aszimmetriáját* elismeri. A politikai vezetés nem igényel abszolút tudást vagy erkölcsi felsőbbrendűséget, de felsőbbrendű képességeken és minőségen nyugszik.

Végül a demokrácia klasszikus tanának azt a felfogását is bírálni kívánom, amely szerint a vezetést meg szüntetni vagy haladni, illetve csak szükséges rosszként szabad megőrizni. A demokrácia elméletében a vezetés „szintessége” normatív minőségekkel és „erényekkel” rendelkezik (meritokratikus jelleggel - Sartori 1987), a közjóról vallott elképzeléssel vagy intuícióval és felelősségérzettel (Weber), ami nélkül nincs kollektív cselekvés sem (Jouvenel 1963; Olson 1971). Így csökkenthető a politikai komplexitás is, ami által a politika érthetőbbé válik a polgárok többsége számára is (Bobbio 1987, Zolo 1992).

5. *Meszerics Tamás* egyetemi docens, CEU Politikatudományi Tanszék
meszert@ceu.hu

A titokfűrkészés dilemmái: hírszerzés, stratégia, etika

A politikai titok egyik alapesete a nemzetközi politika többi szereplője elől elrejtteni szándékozott információ. Ezen titkok felderítése, azaz a hírszerzés gyakran eredményez olyan dilemmákat, amelyek stratégiai természetűek a szó játékelméleti értelmében. Az egyik típusdilemmában – amit „lebéklyózó tudásnak” is nevezhetünk – a titok feltárása önmagában válik mindenek felett védendő titokká. A dilemmák másik csoportja etikai természetű, amelyben a titok megszerzésének, vagy felhasználásának módja miatt válik a döntés erkölcsi értelemben aggályossá. Az előadás több példa segítségével azt igyekszik bemutatni, hogy a dilemmák alapszerkezet hasonló, annak ellenére, hogy a stratégiai elemzés és a normatív etika eszköztárát, szempontrendszerét hagyományosan egymástól meglehetősen távolállónak szokás tekinteni.

Politika és történelem viszonya

Szekcióvezető *Szűcs Zoltán Gábor* doktorandusz

ELTE AJK Politikatudományi Doktori Iskola

szucszg@freemail.hu

1. *Hites Sándor* tudományos segédmunkatárs MTA Irodalomtudományi Intézet

shaam@freemail.hu

A korszó, a díszedény, a hattyú meg a görény. Történelem és politika az irodalomban

Az előadás három témát érint: 1. irodalom- és politikaértés elméleti összefüggései, 2. a politikai olvasásmód a magyar irodalomtörténetben, 3. a történeti elbeszélések a 19. században.

Richard Rorty azt indítványozta, hogy a politikai kérdéseket tekintsünk úgy, ahogy az esztétikaikat szokás, vagyis ne erkölcsi imperatívuszok függvényében. Ha a „nyitott mű” (Eco) irodalomelméleti fogalmát a „nyitott társadalom” (Popper) politikai képzetével hozzuk összefüggésbe, akkor az irodalmi nyelvre jellemző szemantikai eldönthetlenség plurális politikai elvekkel, míg a végérvényes jelentés ábrándja totalizáló ideológiákkal eshetik egybe. De vajon elképzelhetetlen, hogy „progresszív” politikai üzenetekhez hagyományos poétikai eszköztár társuljon, illetve kétes politikai nézetek nagy kifejezőerejű művészi formát kapjanak?

Magyarországon az 1840-es évek irányköltészeti vitái óta került egymást kizáró összefüggésbe irodalom és politika. Az irodalomnak (a tiszta esztétikumot beszenyező) politikai vonatkozásai azzal együtt is károsnak vagy terhesnek számítottak, hogy másfelől a művészetnek nagyon is tulajdonítottak társadalomformáló erőt, jóllehet a 20. század közepéig alig akadt magyar irodalmár, aki úgy látta volna, hogy a politikai olvasat nem járulékos jellegű, hanem „bármely értelmezés abszolút horizontja”. (Jameson) A rendszerváltás környékén a megelőző évtizedek gyakorlatát elutasítandó lett újfent fontossá az esztétikai és az ideologikus elválasztása.

Eötvös József vagy Kemény Zsigmond irodalmi műveinek politikai megítélése jórészt annak függvénye volt, hogy miként értelmezték a történelem irányáról és jelentéséről alkotott felfogásukat. A történelem és a politika efféle egymásra vonatkoztatása maga is történeti képződmény. A történettudomány 19. századi intézményesülésével ugyanakkor az irodalom a történelem riválisává lett a múlttól (és ebből fakadóan a jövőről) való tudás meghatározásában és közvetítésében. A történelmi regény politizáltsága a legszembetűnőbb. Többen a kelet-európai térség etnikai-kulturális ellentéteit is e műfaj népszerűségével hozták összefüggésbe. Egyes regényírók (Jókai, Gárdonyi) befolyása ma is kimutatható bizonyos történeti magyarázatok vagy cselekményesítések népszerűségére nézve. Mikszáth *Új Zrínyiásza* viszont annak szatírája, hogy mit tud kezdeni a megtettesült és aktivizálódó történelemmel a magát ezen múlt örököseként és azt a maga alapjaként számontartó társadalom, és annak tudományos és politikai alrendszerei.

2. *Szűcs Zoltán Gábor* doktorandusz, ELTE AJK Politikatudományi Doktori Iskola

szucszg@freemail.hu

Közjogi folytonosság, nemzeti megbékélés, kompromisszum

Sólyom László 2005-ös elnökké választásakor felidézte, hogy a köztársasági elnöki intézményt az 1848: III. és az 1946: I. törvénycikkek nyomán, a közjogi hagyományoknak megfelelően hozták létre. S valóban, tudható, hogy 1989-ben Antall József javaslatára a Nemzeti Kerekasztal úgy döntött, az alkotmánymódosítás során az 1946: I. törvényt tekintik irányadónak, amely törvény az 1848-as jogszabály szellemében született. A javaslat része volt egy kompromisszumnak, amelynek során elvi szinten parlamentáris modellt fogadtak el

(ebben egyetértés volt Antall és a SZDSZ, valamint a Fidesz között is), kivételes esetként azonban, a „helyzetre” való tekintettel lehetővé tettek volna egy közvetlen elnökválasztást, ami a fennálló parlament legitimációs hiányára adott volna választ (amit a tárgyalásokon résztvevő Pozsgay mellett az ellenzék több szervezete is erősen pártolt). Bár a szeptember 18-i plenáris ülésen több párt nem írta alá a háromoldalú megállapodást, s az úgynevezett „négyigenes” népszavazás döntése megakadályozta az egyszeri és kivételes közvetlen elnökválasztás lehetőségét is, az antalli kompromisszum elvi szinten megvalósult: az úgynevezett MDF-SZDSZ paktum külön is hangsúlyozta, hogy a mielőbb végrehajtandó további alkotmánymódosításoknak az 1946: I. törvénynek megfelelően kell szabályozni az elnöki intézményt.

Egyes történészek (például Ripp Zoltán a rendszerváltásról írt monográfiájában) Antall közjogi érvelését a vitában inkább csak az MSZMP-vel megkötött háttéralkuk leplező retorikának tekintették, nem lehetetlen azonban a kérdést Antall politikafelfogása felől megközelíteni. Milyen szerepet játszott vajon a leendő miniszterelnök nézeteiben a történelem és politika kapcsolata? Ezzel a kérdéssel fog az előadás elsősorban foglalkozni. Emellett pedig igyekszem azt is tisztázni, az antalli kompromisszum milyen fogadtatásra számíthatott rövidtávon, s miért.

3. *Takács Dávid* egyetemi hallgató, ELTE ÁJK
tadlaba@freemail.hu

Identitások és határvonások a "történelevitában"

Az 1980-as évek során zajló ún. "történelevita", Ernst Nolte-nak a *Vergangenheit die nicht vergehen will* című, a *Frankfurter Allgemeine Zeitung*-ban (1986. június 6.) megjelent írásával vette kezdetét. A szerző nem kevesebbre vállalkozik, mint a náci múltat történész módjára múltként vizsgálni. Ez számára egyet jelent a korábbi morális szempontú vizsgálatokkal történő szakítással és a múlt historizálásának szükségességével. Nolte-nak több tekintélyes német gondolkodó – köztük Jürgen Habermas – felróják, hogy viszonylagossá teszi, bagatellizálja, a sztálini terrorra adott válaszként állítja be Auschwitzot, a zsidók módszeres kiirtását, a német történelem legsötétebb időszakát. A vita elsődleges tartalma tehát annak a kérdésnek a feszegetése, hogy „Miként kell/lehet németként szembenézni a nemzetiszocialista múlttal?”

Előadásomban a vita sokrétűségét szeretném bemutatni, a külön-külön is bonyolult problémák párhuzamos megjelenését. A szereplők identitása számos, egymástól elhatárolt pozícióba illeszkednek. A résztvevők egyszerre jelennek meg több különböző szféra szerepeiben: történész, politikai publicista, bal illetve jobb oldali, konzervatív stb. Ezeket a pozíciókat nem egy prestrukturált valóságban lehet beazonosítani, mert maguk a szereplők - folyamatos jelentésadásaikon keresztül - folyamatosan újraírják, átértelmezik a vita szerepkészletét. Mindebből következően a szerepek által megjelenített, elkülönülőnek feltételezett, szférák közötti határok sem tekinthetők konstansnak.

Céлом, hogy rámutassak a politika és a történelemtudomány, a politika és a nemzeti történelem közti viszony bonyolultságára. Ennek során azt is igyekszem majd bemutatni, hogy a történelem és politika közötti határmegvonás miképpen alakul a "történelevita" során. Hogyan kerül értelmezésre egy "tudományos" kijelentés "politikaiként" és fordítva, vagy hogyan használnak a „politikuskok” állításuk alátámasztására „történelevi” érveket, vagy éppen a „történeleviek” hogyan élnek a politikum eszközeivel, hogy bizonyítsák igazukat. Így próbálom majd felvázolni a két fő álláspontot, a két szembenálló ellenfél érvelésének mechanizmusait. Ezen belül az elkülöníthető, de változó és nem egyértelmű határokkal rendelkező szférák között/felett átívelő összetett identitások konzisztenciáját kívánom leírni. Azt, ahogyan a különböző szférák szerepei összekapcsolódnak egyetlen identitássá, például a nolte-i pozíció:

jobboldal - történész - kultúrnemzet - nacionalizmus.

4. *Varga Tamás* tudományos munkatárs

PTE ÁJK Politikatudományi és Társadalomelméleti Tanszék

vata@pte.ajk.hu

Történelmi tudat és a mai magyar politikai kultúra

Az előadás a társadalom történelmi tudatát jelentős módon formáló történelemoktatás politikumával foglalkozik, annak a mai magyar politikai kultúrával való összefüggése szemszögéből.

A rendszerváltozással megújult történelemszemléletet és a tudományos szabadság történetírása eredményeit változó oktatáspolitikai koncepciók mentén igyekszik közvetíteni a magyarországi közoktatás történelemtanítása. A mai ifjúság történelmi tudatát fő vonulatként két egymás mellett létező, és a legutóbbi időig (2002 őszeig) megítélésem szerint egymás mellett el is férő interpretáció határozta meg. Az egyiket talán egyfajta szemérmesen nemzeti színű, mesélő konzervativizmusnak, a másikat pedig, egy retrospektív, objektivistadokumentarista, bal-liberális történelmi narratívának tekinthetjük. Az aktuális kormányzati ciklus „színétől” függően hol az egyik, hol a másik, többé vagy kevésbé „elvártan” dominánsabbá válik. Az egyik „elvárás” oktatáspolitikai végleteként egy szakmapedagógiailag problémás, túlbujánzó hiperfaktualitást, a másik végleteként pedig egy szakmailag nehezen tartható és kivitelezhető, a korhoz kötött eseménytörténeti tényszerűsége kevesebb figyelmet szentelő, egyfajta „visszavetített” „quasi-szociologizálást” érzékelhetünk. Az első típusú „túlkapásra” lásd például a korábbi egyetemi történelem felvételi rendszer öncélúan adathalmozó felvételi írásbeli dolgozatai anyagát (ez a hiba talán kevésbé volt politikai ciklusfüggő), a másodikra meg egyebek között a 2005-ös emeltszintű történelem érettségi szóbeli témaköreit és azok tételcímeit (ez talán inkább). „Mindez rávilágít arra a problémára, ami a mai magyar politikai kultúra talán legmeghatározóbb jellegzetessége: *a nemzeti politikai kultúrán belül a mai magyar politikai elit politikai kultúrája nem illeszkedik a magyar „polgári kultúrához”, az almondi értelemben vett mai magyar „civic culture”-hez. Jelen esetben azáltal, hogy a történelmi ismeret, mint nélkülözhetetlen politikai tudat és nemzetépítő tényező, egyre inkább a politikai elit vetélkedésének a martalékává válik. Sajnálatos, de a politikai elit ugyanilyen káros módszerű és káros következményekkel járó, minősíthetetlen teljesítményt nyújt a nemzeti szimbólumok, a történelmi hősök, vagy a nemzeti ünnepek (kiváltképp október 23.) mint meghatározó legitimitásepítő mozzanatok körül állandósított marakodásával, alkalmanként lehangoló, lejárató és méltatlan botránypolitizálásával.*”

Ezt a 2005 végén papírra vetett észrevételemet igyekszem bemutatni és továbbgondolni, részben az azóta eltelt időszak aktualitásai „fényében” is.

5. *Téglás János Vencel* tudományos kutató, MTA PTI Politikai Diskurzuskutató Központ

tjv.list@chello.hu

Történelem és politika az ökológiai kutatásban. Esettanulmány a magyarországi madártani megfigyelések történetéből

Az ökológia történetében fontos szerepet kaptak egyrészt a társadalmi mozgalmak, másrészt átfogó nemzetközi szervezetek, államközi szerződések. Az ökológiai politika több ponton kapcsolódik a tudományos kutatások rendszeréhez. Egyrészt a kutatások finanszírozása, az állami és közösségi megrendelések révén intézményileg, másrészt a politikai gondolkodást meghatározó elméleti munkák révén eszmeileg kötődik a megfigyelés a társadalom cselekvéséhez.

Három időszak szerkezeti különbségeit, és a közöttük lévő történeti láncot mutatja be az előadás. Az első időszak a 19. század végén a magyar ökológiai törvénykezés és intézményrendszer kezdeteinek kora, a másik a 20. század közepének folyamatos változásait foglalja magába, a harmadik az 1970-es években bekövetkező jelentős intézményi változások kora. Mindezeket elsősorban a legjelentősebb adatközlés és szakembert mozgósító – átfogóan madártannak nevezett – kutatások technikai, szervezeti, történeti változásain fogom bemutatni.

A politikusi identitás problémái

Szekcióvezető *Csizmadia Ervin* tudományos főmunkatárs

MTA Politikai Tudományok Intézete

csizmadia@mtapti.hu

1. *Cieger András* tudományos munkatárs, ELTE BTK – MTA TKI

ciegera@freemail.hu

A politika mint hivatás a 19. századi Magyarországon

Előadásom célja, hogy pontosítsa a politikatudományi szakirodalomban a „modern és professzionális politikus” típusának 20. századi kialakulásáról megfogalmazott koncepciót és a hozzá tapadt képzeteket. Véleményem szerint a politikusi szerepek, magatartás átalakulása már a 19. század folyamán megkezdődött, sőt számos vonatkozásban markánsan érzékelhetővé is vált a kortársak előtt. Az előadás során konkrét magyar történeti forrásanyag segítségével igyekszem bemutatni e folyamat tetten érhető jeleit: a politikusdinasztiák kialakulását, a szakpolitikusok szerepének megnövekedését, a politika nyelvi stílusának az átalakulását, a politikusi eszköztár kibővülését (pl. a reprezentációs alkalmak és a nyilvánosság használatát, a tudatosan formált imázst) vagy éppen az ellenféllel folytatott politikai küzdelem technikáinak „professzionizálódását”.

2. *Lányi Gusztáv* egyetemi docens, ELTE TÁTK Szociálpszichológiai Tanszék

lanyi@ludens.elte.hu

Politikai identitások és titkok. A politikai titkok identitáskonstruáló szerepéről

Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy megvizsgáljam a politikai identitások mibenlétét a magyar politika (távoli és még nem is annyira távoli) közelmúltjából, valamint az éppen „színen lévő” néhány vezető alakjának jellegzetes magatartásán keresztül. A vizsgálatban a pszichobiográfia, az etnometodológia és a tranzakcionális elemzés (TA) segítségével a politikai titkok identitáskonstruáló szerepeit fogom bemutatni. Gondolatmenetem vázlata:

1. *Kádár János – a titkok színjátékosa*. A titok Kádár János személyes élettörténetében éppen annyira meghatározó volt, mint politikai szerepeiben, így az 1956. november 4.-e után kiépülő politikai rendszer(e) hosszú távú stratégiájában is kimutatható identitásteremtő ereje és hatása volt.
2. *Medgyessy Péter – a D-209-es szt-tiszt*. A politikai (konspiratív) titok kommunista (1990 előtti) élettörténeti haszonmaximalizáló, azaz identitás-maszkot létrehozó szerepe, és a 2002-es parlamenti választásokon a kampányban alkalmazott arculatépítő taktikai eszköz a győzelem érdekében, később: szintén „csak” taktikai eszköz, azaz a bukásához vezető arculatromboló tényező.
3. *A „megfigyelési botrány”(1998/99)*. A titok mint a helyzeti identitáskeresés és identitástulajdonítás Fideszes és MSZP-s politikai játszmái.
4. *Gyurcsány Ferenc balatonöszödi beszédének kiszivárgása/kiszivárogtatása (2006. szeptember 17.)*. A kommunikációs térben funkcionáló implicit/explicit határváltások és normaszegések, az MSZP-és és Fideszes politikai identitásokban játszott szerepe. A domináns hatalommotiváció Gyurcsány Ferenc és Orbán Viktor politikai viselkedésében.

3. *Jankovics Zsanett* PhD hallgató, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Universität Dresden

jankovicszs@freemail.hu

A személyek jelentősége a politikában. A magánélet bevetése – egy új médiatrend?

Előadásomban a politikában történő megszemélyesítés folyamatán belül a politikussal mint *arccal* szeretnék foglalkozni, aki a *politikai információ megtestesítésén* keresztül járul hozzá a komplex tényállások leegyszerűsítéséhez, meghatározott célok vagy épp a felelősség megszemélyesítéséhez, és – *identifikációs lehetőséget* kínálva – egyúttal *pártja szimbólumává* is válik.

Megfigyelhető, ahogy a politika a televízió *speciális szelekciós és prezentációs logikájához*, a *szórakozás-centrikus* televíziós közönséghez tudatosan alkalmazkodik, ahogy – az adott ügyet vagy szakpolitikát képviselő *személy kiválasztásánál*, az események megteremtésénél- a *bulvársajtó igényeihez* igazodik, ismerve azt a tény, hogy ezeknek – a politikai események és hírek transzportőreként – kulcsszerepük van a politika közvetítésében.

A politika *média-látványossággá* vált, a politikusok pedig *médiaeseményként* tálalják magukat. Szerepeket választanak ki, amiket aztán a médiában mutatnak be. A *vetített önképek* lehetnek tudatosan színlelték és manipuláltak is, lehetőséget adva az *idealizált szerepek* átvételére. Az *önábrázolás egyik stratégiájaként* jelenik meg a politikusok médiában történő, magánemberi bemutatása, amely óriási *szimbolikus identifikációs értékkel* bír, emocionális azonosulási lehetőséget kínál, hisz a befogadók hajlamosak a médiában szereplő figurákkal akár *paraszociális interakcióba* is lépni. Tulajdonképpen a *személyiségjegyek* teszik ezt lehetővé, ezért is van óriási jelentősége, hogy a politikus személyisége a *márkaépítés* során – amennyire csak lehetséges – összhangban legyen a célközönsége által elvárt tulajdonságokkal. Magának a *személynek az imázsát* a nyilvánosan közzétett önképek érzékelésnek összessége adja. Tudatosan tervezhető, befolyásolható, de spontán módon is kialakul.

Fontos megjegyezni, hogy *találkoznak a politikusok és a média érdekei*, pedig mindkettő mást akar: a politikusok publicitást, az újságírók pedig termékeny információ-forrásokat keresnek.

4. Hosszú Hortenzia egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem Politikatudományi Tanszék

hortenziahosszu@gmail.com

A lakoffi kognitív struktúrák módszerének alkalmazása az ország-értékelő beszédekben

A metaforák tudatos alkalmazásának politikája napjainkban virágkorát éli, ahol egy-egy értelmezési keret kiválasztása, alkalmazása, ha nem is sorsdöntő, de választást nyerő lehet. A politikatudományi szakirodalom egy része nem mást állít, hogy aki birtokolja a legtetszetősebb a metaforákat s ez által a szimbolikus, nyelvi teret, az győz a politikai arénában is.

Tanulmányomban arra teszek kísérletet, hogy George Lakoff által kidolgozott framing, vagyis a kognitív struktúrák politikai befolyásolásának módszerének alkalmazásával Orbán Viktor, a Fidesz-MPSZ elnöke és Gyurcsány Ferenc miniszterelnök miniszterelnökként intézett jelentősebb beszédeinek (az ún. országértékelő beszédek, 1998–2007) bemutatásával és összehasonlításával a szövegekben fellelhető metaforikus tartalmakat értékeljem.

Lakoff professzor a *Moral Politics: How Liberals and Conservatives Think* című munkájában abból a feltételezésből indul ki, hogy a konzervatívok azért képesek a politikai metaforákat jobban uralni, mert egyértelműbb, könnyebben meghatározható az erkölcsi világnézetük. Állítása szerint ugyanis a politikai gondolkodás sémái visszavezethetőek két alapvetően meghatározó világnézetre: a „szigorú apa” és a „gondoskodó szülő” családmodellre. Előbbi a konzervatív, az utóbbi a progresszív értékeket, erkölcsi rendet támasztja alá.

Munkámban arra teszek kísérletet, hogy bemutassam, hogy a magyar politikai rendszer e két meghatározó személyének a beszédei mennyire vezethetőek vissza a két fenn említett családmodellre, világnézetre. Mindezt a tartalomelemzés módszerével megvizsgálom a konzervatív erkölcsi világnézethez kapcsolódó értéktartalmak: rend, fegyelem, alázat, szigor,

kemény munka, felelősség, tekintély; illetve a progresszív értékek: bizalom, méltányosság, szabadság, lehetőség, bizalom meglétét, arányát a szövegekben.

Feltételezésem szerint a magyar politikai szereplők az évek során egyre tudatosabban, ám még mindig nem teljesen tudatosan használják ki a framing módszerének lehetőségeit, emellett a tartalom tekintetében sem mindig figyelhető meg határozott elkülönülése a Lakoff-i „szigorú apás” ill. „gondoskodó szülős” világrépre építő erkölcsi rendnek a két politikai oldal tekintetében.

5. *Kerekgyártó Ágnes* egyetemi hallgató, ELTE ÁJK

kerekgyartoagi@citromail.hu

Értelmiségi toposzok és a politikusok önértelmezése

Napjainkban a habermasi értelemben vett nyilvánosság széttöredezett, a politikai eszmerendszerek képviselői, értelmisége megteremtette saját orgánumait és nem hajlandó kilépni azok kereteiből. A írott sajtóban ezáltal nem alakulhat ki igazi vita és állításunk szerint ennek egyik oka abban rejlik, hogy az értelmiség toposzokat használ, ami fenntartja a nyilvánosság eme töredezettségét három komoly következményt vonva maga után.

Az egyik, hogy lehetetlenné teszi az érvelésen alapuló kommunikációt a politikai felek között, minden probléma csak felületesen érintődik egy-egy már bevált toposz előhúzásával. A másik, hogy mivel a kialakult toposzok egyeduralmat gyakorolnak a nyilvánosságban, új tematikával rendelkező civilek és perifériára szorult politikai szervezetek nem tudnak betörni a közbeszédbe. A harmadik következmény, hogy az irányzatok nem tudnak reagálni a közvélemény változásaira, mert a megmerevedett nyilvánosság töredékeknek ez szétfeszítené a kereteit.

Az előadás első fele ezekről a toposzokról szólna, öt különböző típusuk: az ideológia, a mítosz, az öntudatlan mániák, az állandó következtetések és a szerep-meghatározások rövid bemutatásával, különös tekintettel ez utóbbira.

A második részben arra keressük a választ, hogy a politikusok hogyan használják fel a hozzájuk közel álló értelmiség toposzait a saját identitásuk kialakítására. Melyeket vesznek kölcsön és milyen célból? Megfigyelhető-e náluk is egyfajta állandóság, vagy a politikai helyzethez alkalmazkodva változnak megnyilvánulásaikban? A vizsgálat főleg a politikusok beszédeire és interjúira támaszkodna.

Az előadás lényegében egy újabb aspektusát mutatja meg a politikus-lét és az értelmiségi-lét különbözőségének.

A társadalmi-nem (gender) mint identitásprobléma

Szekcióvezető *Zentai Viola* egyetemi tanár

Centre for Policy Studies, CEU Budapest

vzentai@osi.hu

1. *Löffler Tibor* egyetemi adjunktus, Szegedi Tudományegyetem ÁJK Politológiai Tanszék
loffler@polit.u-szeged.hu

A paternalizmustól a maszkulin imperializmusig. A társadalmi nem (gender) a hatalomelméletekben és a hatalomelméletek gender-szempontú kritikája

A fogalmi gondolkodást és szemleletet meghatározó magyar politológiai alpművekben a gender-problematika mélyen alulteoretizált. A modern vagy posztmodern politikai és hatalomelméleteket illetően a feminista megközelítések és gender-szempontú kritikák nem játszanak szerepet, talán azért, mert extrém és/vagy egzotikus toposzoknak számítanak.

Az előadó fontosnak tartja árnyalni a gender-szempontú kritikákból kibomló hatalomelméleteket, jelezve az azokon belüli – más hatalomelméletekre is jellemző – különbségeket, valamint jelezni, hogy a nyilvános diskurzusokra és a gender-szempontú megközelítések társadalmi és társadalomtudományos emancipálódására hatással vannak azok a férfi-ellenes beállítódások, amit „antimaszkulinizmusnak” nevez.

2. *Zotter Judit* PhD hallgató, ELTE – ÁJK Politikatudományi Intézet

zotterjudit@yahoo.com

Társadalmi nem és politikatudomány: „boldogtalan házasság”?

A politikatudomány nem értéksemleges tudomány. A tudományos állítások, következtetések hatalmi szituáció(k)ba ágyazódnak be, ezért a tudományos igazságokhoz is óvatosan kell viszonyulnunk. A politikaelméleten belül az utóbbi húsz évben változás indult el, amelynek során a feminista elméletek, legújabbban pedig a queer elméletek kihívásaira válaszolva próbálják újrafogalmazni a politikai jelentését, a közszféra és a magánszféra határait. Ez a folyamat a magyar politikatudományon belül még alig érezhető. A 20. század társadalmi-kulturális változásai egy új, szélesebb politikadefiníciót igényelnek, ami képes a marginalizált társadalmi csoportok küzdelmeit beemelni az intézményes és akadémiai politikai gondolkodásba. A mainstream (malestream) politikafogalom nem teszi láthatóvá a nők kizárását, elfedi a társadalmi nemek közötti különbségek politikai következményeit, a politikán kívülre, a nem politikai területére utalja ezt a kérdést, ha egyáltalán elismeri létjogosultságát. Kérdés: hogyan lehet beemelni a (magyar) politikatudományba a társadalmi nemi identitások vizsgálatát?

Ezt egy konkrét példán mutatom be, az állampolgárság, és azon keresztül a civil társadalom fogalmát körbejárva. A civil társadalom az a mozgástér a liberális demokráciában, ahol az állampolgárok cselekedeteit a saját érdekük képviselete irányítja, ahol szabadon alakíthatnak szervezeteket, értékeiknek és érdekeiknek megfelelően cselekedhetnek. A társadalmi nemi különbségek megjelennek a politikában, és a társadalmi intézményrendszerben; meghatározó tényezői ezeknek a struktúráknak, amelyek ezért állandóan újratermelik a társadalmi nemileg meghatározott hatalmi viszonyokat. De mi történik akkor, ha az állampolgárok feltételezett egyenlősége nem valósul meg? Milyen hatással van ez a civil társadalomra, az állampolgárokra és az államra? Előadásomban ezekről a problémákról és kérdésekről fogok beszélni

3. *Lóránd Zsófia* MA hallgató, CEU és PhD hallgató, ELTE Irodalomtörténeti Doktori Iskola

zsofia.lorand@gmail.com;

A tömeges nemi erőszak értelmezéseiről

Hosszabb ideje kutatásokat folytatok a feminizmus és a gender témában a volt Jugoszlávia és annak utódállami területén. Elsősorban különböző eseményeket, azok írásos megjelenéseit vizsgálom. Előadásomban a jugoszláv háború alatt történt *mass rape*-ekről, a tömeges nemi erőszak eseményeiről kívánok beszélni, úgy ahogyan mindez a hírekben, a vizsgálati anyagokban (nagyreszt az OSA anyagokban), a szakirodalomban, továbbá filmekben és irodalmi alkotásokban megjelent. Be kívánom mutatni az eltérő értelmezéseket. Itt alapvetően háromféle értelmezéssel találkozhatunk: az áldozatok; az elkövetők; a kutatók – orvosok – jogászok értelmezéseivel. Beszélni kívánok továbbá arról is, hogy miként képződik meg ezekben az értelmezésekben a test, a saját beszélői pozíció és a gender identitás.

4. *Ráczné Dr Horváth Ágnes* főiskolai docens, Eszterházy Károly Főiskola

raczagi@ektf.hu

Nők a döntéshozatali folyamatban

A nők társadalmi szerepvállalásának erősítéséről, annak szükségességéről gyakran hallunk beszédeket, olvashatunk tanulmányokat. Az előadásom célja, annak elemzése, hogy mennyire készek maguk a nők a döntéshozatali folyamatokban való részvételre. Mi motiválja a nők közéleti aktivitását és milyen ellenállásokba ütköznek ennek során, mennyire befogadó vagy ellenálló a helyi társadalmi környezet. Az előadás empirikus kutatási anyagokra és a különböző nő- vagy közéleti képzések tapasztalataira épül.

2004–2006-ban *Nők a döntéshozatalban* címmel végeztünk kutatást az észak-magyarországi régióban, három megyében. 300 kérdőív és 60 mélyinterjú adja a kutatás empirikus hátterét. A kutatás célcsoportja a döntéshozatalban résztvevő nők: köztisztviselők, közalkalmazottak, helyi képviselők stb. voltak. Ezzel együtt összegeztük három, a nők vagy a nők számára is szervezett képzést tapasztalatait.

Az előadásban a következő kérdésekre kívánok válaszolni:

Mi motiválja a nőket a közéleti szerepvállalásban?

Milyen pozitív és negatív hatások erősítik a nőket a közélet különböző területein?

Hogyan fogadja el munkájukat szűkebb és tágabb környezetük, milyen kritériumok alapján ítélik meg tevékenységüket?

Hogyan készülnek fel ezekre a döntéshozatali folyamatban való részvételre?

Milyen értékeket tartanak fontosnak döntéshozatali pozícióban lévő nők?

II. A magyar politikai identitás kérdőjelei

Metszetek, minták, traumák: a hazai politikai identitás politikaszociológiai nézőpontból

Szekcióvezető *Kéri László* tudományos főmunkatárs

MTA Politikai Tudományok Intézete

keri.laci@comunique.hu

1. *Csepeli György* egyetemi tanár, ELTE Szociálpszichológiai intézete

csepeli@hdsnet.hu

Politikai identitás a XXI. században Magyarországon

A mai magyar politikai identitás szerveződését kutatva a legérdekesebb, hogy a feltárás során tegnapi és tegnapelőtti struktúrákra bukkanunk, melyek elevensége az idő multával nemhogy gyengülne, hanem éppenséggel növekszik és erősödik. Magyarországon visszafele múlik az idő, ami nyilván összefügg azzal, hogy a politikai elit maga is múltba ragadt, még mindig azokkal a lídercekkel harcol, melyekkel az elődök nem tudtak megbarcolni, s elbuktak dicstelenül. Szobrok, szimbólumok, múltbeli keservek alakítják nálunk a politikai székértáborokat. Nem azt firtatjuk, hogy hová tartunk, hanem azt, hogy honnan jöttünk. Ez a fajta identitásképződés pszichológiailag hatékony, hiszen pontosan kijelöli a „mi” és az „ők” közötti határokat, rendezzi a kaotikus kognitív környezetet, de arra tökéletesen alkalmatlan, hogy a társadalom számára felkínálja az európai és globális alkalmazkodás mintáit.

1526 és 1989 között a magyarok kudarcaik mentegetése során mindig hivatkozhattak az idegen erőkre, melyek meggátolták a hazát a haladásban. Most ez az ok nincs többé. Mai líderceink a provincializmus, a technológiai konzervativizmus, a kreativitáshiány, a kontraszelekció. Különös, hogy ezekkel a lídercekkel senki sem akar szembenézni, helyettük a régi traumákat, örökölt rémálmokat választjuk.

2. *Závecz Tibor* kutatási igazgató, Szonda –Ipsos

zavecz.tibor@ipsos-szonda.hu

A politikai identitás változása a közvélemény-kutatások tükrében

A rendszerváltás óta a politikai identitás összetevői bővültek és módosultak. Az előadás ezt a mechanizmust próbálja meg több oldalról megközelíteni. A politikai azonosságtudatot a alapvetően a párterőterben értelmezi és a választói viselkedés egyik legfontosabb tényezőjeként definiálja. Sorra veszi a politikai (ön)meghatározások közvélemény-kutatások által is feltárt dimenzióit, pl. a bal-jobb illetve a liberális-konzervatív tengelyen történő elhelyezkedést; a társadalmi-demográfiai és az értékalapú törésvonalak folyamatosan változó súlypontjait, összetevőit és struktúráját; a gazdasági helyzetértékelések és prognózisok valamint a közpolitikai preferenciák hatását. Az előadás kitér a fenti szempontok személyes mikrokörnyezetben való megjelenésére és ennek a jelenségnek a politikai klímát és a magánszférát befolyásoló következményeire, többi között az ország végletesnek mondható megosztottságára.

A politikai intézményrendszer egyes szereplőinek lakosság által érzékelt szerepe, tevékenységének minősége radikális változásokon ment át. Az előadás felvillantja ezt a

(egyfelől szükségszerűnek, másfelől negatívnak értékelhető) folyamatot, különös tekintettel a politikusok és a pártokat érintő változásokra. A pártokhoz (és néhány politikushoz) fűződő viszony a politikai identitás szerves részévé vált. Az előadásban bemutatjuk e viszonyrendszer „szélességének” (ami alatt a pártokról alkotott kép teljességének mértékét értjük) valamint “mélységének” (ami a megrajzolt kép sokszínűségének, változatosságának szintjét jelenti) alakulását.

3. *Bindorffer Györgyi* tudományos főmunkatárs, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet

gybind@mtaki.hu

A nemzettestbe ékelődött idegentől az államalkotó patrióta kisebbségig.

Változatok a politikai identitás alakulására a magyarországi kisebbségeknél, különös tekintettel a svábokra

Előadásomban a romákat leszámítva a Magyarországon élő kisebbségek, köztük is elsősorban a svábok politikai azonosságtudatának dimenzióit vizsgálom. A vizsgálat csak részben terjed ki az egyén szintjére, a kérdést elsősorban csoporttörténeti szempontból igyekszem körüljárni. Érintem a kisebbségek elhelyezkedését a politikai, hatalmi térben, viszonyukat a magyar államhoz, a viszonyrendszer kialakulásának történeti stációit a kisebbségi problematika 19. századi tematizálásától napjainkig. Követem azt a folyamatot, amely során a kisebbségek nemzettestbe ékelődött idegen elemből, patriótává és államalkotó tényezőkké váltak; mikor és milyen tényezők hatására alakult ki politikai identitásuk, hogyan működötték és reprezentálták, ill. működtetik és reprezentálják azt. Ebben a vonatkozásban fontos kitérni arra is, hogy milyen szerepet játszottak a történelmi és politikai traumák a kisebbségek életében, hogyan strukturálták ezeket a kollektív emlékezetben, s miképp befolyásolta mindez identitásukat.

Különösen fontosnak tartom a kisebbségek csoportszintű politikai öntudatra ébredésének ill. ezzel összefüggésben politikai identitásának rendszerváltás utáni át-, ill. kialakulásában a kisebbségi törvényeket, azok minden identitásromboló hibájával együtt. A törvény kritikájával összefüggésben nem kerülhető meg annak meghatározás-kísérlete sem, hogy a tudomány szempontjából kitartsunk ma nemzeti vagy etnikai kisebbségnek Magyarországon és mit hasznosíthat ebből a politika. Röviden kitérek a regisztráció ellentmondásosságára. A regisztráció ugyanis a legnagyobb veszélyt jelenti az identitásra, de megkerülhetetlenül fontos az autonómia, az önállóság, a parlamenti képviselő, stb. gyakorlásához. Az ellentmondás feloldására a kisebbségek részéről már született javaslat, amelyet a többség parlamentje nem fogadott el. A pozitív irányú, és előjelű kettős identitás, valamint a magyar állam iránti bizalom megtartásához a kisebbségek részéről mindenképpen szükséges az ellentmondás feloldása és a kisebbségek egyenrangú félként való kezelése a sorsukat érintő folyamatokban. Felvetődik ugyanis a kérdés, mely kritériumok mentén tartják a kisebbségeket a többséggel egyenrangú félnek, illetve politikai tekintetben a kisebbségek is egyenrangú félnek tartják-e magukat a többséggel, mit gondolnak a diszkriminációról. Az egyenrangúság csak írott malaszt-e, vagy ténylegesen működő gyakorlat? Ezzel összefüggésben körbejárom azt a kérdés is, hogy a kisebbségek körében a politikai identitás mennyire és mennyiben kötődik az önkormányzatisághoz. Végezetül felteszem a kérdést, hogy a törvényben garantált jogok a gyakorlatban milyen valószínűséggel érvényesülnek, elégedettek-e ezzel a kisebbségek, vagy ennél többet szeretnének.

4. *Pál Gábor* doktorandusz, megbízott előadó, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet

gabblar@freemail.hu

Gyűlöletbeszéd és identitás

Előadásomban kétféleképp kívánom ütköztetni egymással a gyűlöletbeszéd-problematikát és az identitás kérdéskörét. Elsőként a gyűlöletbeszéd fogalmát a definíciós küzdelmek közegétől eloldva, bizonyos konstitutív tartalmi elemek alapján igyekszem megfeleltetni egy verbális-expresszív társadalmi gyakorlatnak, és azt a lehetséges hatást vizsgálom, amelyet az ily módon körülhatárolt diszkurzív praxis gyakorol „címzettjei” identitására. Ezt követően a „gyűlöletbeszéd” jelentése és jelentősége körül kiobbant hazai politikai vitákra vetek egy pillantást. Előadásom ezen, második részében azt próbálom körbejárni, hogy a kulcsfogalomként terminus értelmezésére és birtokbavételére irányuló törekvések hogyan épültek be a polémiákban résztvevő politikai szereplők önmeghatározásába; vagy másképpen, milyen identitás-elemeket, identifikációs mintákat képeztek a különböző diszkurzív stratégiák. Gondolatmenetem kifejtése során a diszkurzív politikatudomány szemléleti elveit követem.

A gyűlöletbeszéd elnevezéssel lefedhető társadalmi praxis konstitutív tartalmi jegyének tekintem a jelentésséget (diszkurzivitást), az identitásképző és viszonykonstruáló potenciált, illetve a megnyilatkozások érzelmi összetevőjét (affektualitását), csoportvonatkozását, és cselekvésjellegét (performativitását). Az ilyen értelemben vett, analitikusan felfogott gyűlöletbeszéd egyrészt jellemzően mindössze egy kiemelt tényezőre, egy „lényegi” elemre szűkíti, és így egydimenzióssá teszi az érintettek többszintű önazonosságát. Másrészt a beszélő és a „címzett” hangsúlyossá tett közösségi identitását összemérhetőnek tünteti fel, és egy értékkála, illetve státusz-hierarchia mentén rendezi el, előbbi az utóbbi fölé helyezve. Harmadrészt, ebből adódóan belső törést okoz sértettjének, nehezebbé teszi önazonossága elfogadását, hiszen a csökkentértékűség, a szégyen, a félelem elemeit építi be az adott csoporthoz tartozás megélésébe.

A „gyűlöletbeszéd” terminus használata és értelmezése ugyanakkor a hazai politikai vitákban részévé vált a különböző aktorok (pl. pártok, kormányok) identifikációjának. A tematikával kapcsolatos stratégiák döntően a „felelősség”, „szabadság”, „racionalitás” és „demokrácia” fogalmi által kirajzolt jelentéstérben pozicionáltak a diskurzus szereplőit. Az önmeghatározások és a „Másik” definiálásra irányuló törekvések a fogalom jelentéseitől való elhatárolódás és a vele való azonosítás/azonosulás egymást átható gesztusaival zajlottak.

5. *Stumpf István* tudományos főmunkatárs, MTA Politikai Tudományok Intézete

stumpf@szadveg.hu

Generációk és identitások

Szembetűnő változásokat érzékelhettünk az elmúlt 10 évben a magyar társadalom generációs folyamataiban. Társadalmi strukturális értelemben radikális átrendeződésnek lehetünk tanúi. Felborult a korábbi generációs egyensúly, amely a idősebb és a fiatalabb generációk hallgatólágos szerződésen alapult és biztosította a szociális illetve nyugdíjrendszer viszonylag kiegyensúlyozott működését. A magyar társadalom egyre gyorsabb előregedése, a gazdaságilag aktív népesség számának csökkenése, a fiatal – köztük diplomával rendelkező korosztályok- munkába állásának megnehezülése komoly fiskális krízist idézett elő az államháztartási alrendszerekben. A generációs trranszferek hagyományos útvonala is bedugulni látszik és nem nagyon épülnek ki új csatornák. A nyugdíjrendszer átalakítása körüli viták növelni fogják a generációk közötti feszültséget.

A felsőoktatás mennyiségi befogadóképességének radikális kitágulása nem csak azzal a következménnyel járt, hogy gyakorlatilag egy korosztály minden második tagja részese lehet a felsőoktatásnak, hanem megnövekedtek a felsőoktatáson belüli különbségek, akik pedig nem tudnak a kapun beférni, azok marginalizálódása prognosztizálható. A funkcionális analfabétizmus generációs újratermelődése az egyik legfontosabb mutatója a társadalom

szociális kettészakadásának. A felsőoktatás a tudás és kapcsolati tőkéért folytatott harci tereppé vált, ugyanakkor a generációs identitásképződés szocializációs környezetét is jelenti. Előadásomban azt vizsgálom, hogy a korosztály, generáció, politikai generáció vagy nemzedék képződés feltételei milyen változásokon mentek keresztül a rendszerváltozás óta. Hogyan helyeződött át a politikai részvételben megnyilvánuló generációs élményszerzés és identitás képződés a oktatás, a munkahely, de különösen a üzleti világba? Hogy váltotta fel a lokális politikai részvételi élményeket a globális piacokon folytatott küzdelemben elért siker és az ehhez kapcsolódó fogyasztási hedonizmus illetve státuszszimbólumok világa? Van-e szociológiai törvényszerűség abban, hogy a viszonylag fiatalon jelentős vagyona szert tett generáció határozottabban fordul a politika világa felé? Mennyiben generálja ezeket a folyamatokat a média illetve az egyre nagyobb számban megjelenő réteglapok által teremtett viselkedési modellek igazodási kényszert jelentő ereje? Hat-e az internet a generáció képződésre, valóban elit kihívó vagy sokkal inkább netokratikus társadalomban élünk? Formálódik-e a net generáció és igényt tart-e sajátlagos politikai reprezentációra?

6. *Dessewffy Tibor* egyetemi docens, ELTE Társadalomtudományi Kar
dessewffy@visionconsulting.hu

Kik azok a fiatalok és mit akarnak?

Az előadás a „fiatalok” empirikus kutatásának néhány nehézségének ismertetésével indul. Ezt követően egy olyan elméleti modellt vázol fel, amelyet – különösebb survey bizonyítékok támogatása nélkül is – meghatározó jelentőségűnek tartok a mai magyar társadalom e vizsgált korosztályában. Lényegében azt próbálom bizonyítani, hogy a „fiatalok” esetében a hagyományos osztály illetve szocio-ökonómiai változók magyarázó ereje jóval kisebb, mint össztársadalmi méretekben. E korcsoport esetében számos okból a „niche” megközelítés jóval adekvátabbnak tűnik, mint a hagyományos változók menti tagolás. Következésképpen a „fiatalok” politikai beállítódásáról is sokkal kevesebbet tudunk, mint azt a különböző felmérések alapján gyakran gondoljuk. Nem is annyira e nem túl merész tézis igazolására, mint a továbblépési lehetőségek felvillantása érdekében, az előadás kitér az új digitális technológiák használati mintázataira, valamint ezek következményeire az identitás képződésére és fenntartására. Az előadás befejező részében a fent említett szerkezeti sajátosságok következményeit vázoljuk a hagyományos magyar politikai törésvonalak függvényében. Azt a hipotézist fogalmazom meg és igyekszem bizonyítani, miszerint e korcsoport eltérő médiafogyasztási szokásai, egyáltalán a digitalizált média térben való aktív szerepvállalásuk alapvetően megváltoztatja azokat az identitáskereteket, amelyeket eddigi elemzéseinkhez használtunk. Ebben a vonatkozásban a „kettészakadt Magyarország” tézise újraértelmezhető, hiszen azok a fiatalok vagy akár idősebbek, akik ennek a médiatérnek intenzív használói egy újszerű identitáskonstrukcióban indifferensek a hagyományos csatornákat, üzeneteket és szótárakat használó kommunikációra.

Politikai tudás, identitás és politikai szocializáció

Szekcióvezető *Szabó Ildikó* főiskolai tanár

Károli Gáspár Református Egyetem

szabo.ildiko@utikonyv.com

1. *Sólyom Andrea* szociológus, egyetemi tanársegéd, PhD hallgató ELTE

Csíkszereda, Sapientia EMTE

andreasolyom@yahoo.com

Középiskolások és egyetemisták társadalmi és politikai értékvilága az empirikus kutatások tükrében.

Előadásomban arra vállalkozom, hogy empirikus kutatások alapján feltárjam: mi jellemzi az erdélyi fiatalok politikához és demokráciához való viszonyát. Elemzésem két kutatáson alapszik: elsősorban egy 2004-ben, székelyudvarhelyi utolsó éves középiskolások körében végzett vizsgálaton és egy 2002-ben, a kolozsvári, BBTE-n tanuló egyetemisták körében végzett kutatáson. Emellett figyelembe veszem a hasonló témájú magyarországi és romániai kutatások eredményeit is. Az általam végzett kutatások arra is lehetőséget kínálnak, hogy az eredmények értelmezésében támaszkodjam a nemzetközi szakirodalom legfontosabb megállapításaira.

A rendszerből fakadó bizonytalanságok, a fiatal generáció megváltozott, állandósuló átmenetben lévő helyzete, a szakirodalom által megválaszolatlanul hagyott kérdések mind amellet szólnak, hogy szükség van a fiatalok politikához és demokráciához való viszonyának értelmező vizsgálatára. A viszonyokat értelmező új modellek egyes területeken hiánypótlóak lennének, más területeken komplementer jellegűek.

Összehasonlító elemzésem révén alapkérdésem az, hogy mennyire figyelhetők meg lokális sajátosságok a két város diákjainak politikai kultúrájában a hasonló témájú országos (magyarországi és romániai) ifjúsági vizsgálatokhoz képest. A két adatfelvétel révén ismeretekhez juthatunk a vizsgált fiatalok életének más területeiről is. Az egyén nem viszonyul másképp a politikához, mint más területekhez, hasonló logikai sémákat, viszonyulási módokat követ. Előadásomban arra fókuszálok, hogy milyen kapcsolatok vannak a fiatalok politikához és demokráciához való viszonya és mindennapi életviláguk között. Abból indulok ki, hogy a politikához és demokráciához való viszony a mindennapi életvilág alakítója. A fiatalok számára a politika abban különbözik az élet más területeitől, hogy más területeknél távolabb van tőlük, kevésbé érzik életük alakulása szempontjából fontosnak, és kevésbé érdekli őket. Így, miközben megtudunk valamit a politikához és demokráciához való viszonyukról, ismereteket szerzünk mindennapi életvilágukról is. Egy ilyen elemzés nemcsak a fiatalok politikai kultúrájáról, hanem magáról a társadalmi csoportról is érdemi információhoz juttat bennünket.

A bemutatáshoz igényelt eszközök: laptop, videoprojektor

2. *Csáki Mihály* egyetemi docens, ELTE TáTK Szociológia Tanszék

mcsako@ludens.elte.hu

Tizenévesek demokráciaképe

2005-ben, a demokráciára nevelés évében 7000 fős mintán, négy megyében és a fővárosban kutatást folytattunk „Iskola és demokrácia” címmel. A kérdőíves felvétel 9. és 11. osztályok megyéenként reprezentatív mintáján készült. A kérdőívben több kérdés is foglalkozott a demokrácia jelentés tartalmával, lehetséges kritériumaival, valamint az iskolai demokráciával. Az adatok jó alkalmat nyújtanak a demokráciafelfogás változatainak vizsgálatára.

A többváltozós elemzés feltárta, hogy a gimnazistákra, illetve a szakközépiskolásokra és a szakiskolásokra más-más demokráciakép jellemző. A demokráciaképek közötti különbségek háttérében az ismeretekben, attitűdökben és cselekvési mintákban meglévő különbözőségek húzódnak meg. A legtöbben elsősorban személyes „védőpajzsnak” látják a demokráciát, amelyben az egyén aktivitásának kevésbé van helye. Az elemzés egy alapvetően szociális (a magánélet tiszteletben tartása, szolidaritás, társadalmi igazságosság, a kisebbségi jogok tiszteletben tartása, a társadalmi különbségek csökkentése) és egy alapvetően politikai jellegű demokráciakép (beeszlés a politikába, többpártrendszer, választás) elemeit mutatja ki, amelyek a fiatalok egyes csoportjaiban erősebben, másokban kevésbé erősen válnak külön egymástól.

3. Zsebéné Dobó Marianna tanársegéd Eszterházy Károly Főiskola Politológia Tanszéke
domar@ektf.hu

Ifjúsági közösségek és szervezetek szerepe a politikai szocializációban

„Miért kellene a fiataloknak a politika iránt érdeklődniük?” - tette fel a kérdést Raymond Hudon és Benoît-Paul Hébert egy tanulmányában. A társadalomnak milyen haszna származik abból, ha a politika a fiatalok számára érdekképviseletet, alternatívákat kínál, és ez egybeesik-e a fiatalok által kifejtett érdekekkel? Az európai ifjúságpolitikai tipológiák (univerzalista, közösségalapú, védelmező, centralista) egyetértenek abban, hogy a fiatalok részvételére szükség van a közéletben, különböznek abban, hogy szemléletükben a fiatalot humán erőforrásnak, vagy a társadalom egyik megoldandó problémájának tartják. A gyermek- és ifjúsági mozgalmak Magyarországon a rendszerváltás után számukat tekintve ugrásszerűen megnövekedtek, tagságukat nézve viszont töredékükre csökkentek le. A gyermekszervezetek taglétszáma a korábbi létszám 10%-ára, az ifjúsági szervezeteké az előzőek 3%-ára csökkentek le. A társadalmi közérzet mérésekor a közéleti aktivitás és a szervezethez való kötődés alacsony szintjét tapasztalták. A megkérdezett fiatalok csupán 15%-a tagja valamilyen ifjúsági szervezetnek.

A szervezethez tartozás és a közéleti aktivitás csak egyik mutatója a közélettől való távolodásnak. A fiatalok aktivitása, a döntésekben való részvétele, valamint a döntések befolyásolása a felnőtt társadalom támogatásától is függ.

A fiatalok kiszolgáltatottsága abból ered, hogy kevésbé tudnak a felnőtt társadalomra nyomást gyakorolni: egyéni erőforrásaik épülőben vannak, csoportos erőforrásaik kihasználása sokszor szervezetlen. Vajon ebben mennyiben érhető tetten a politikai szocializáció adott módja, a közéleti szerepek elsajátításának hiányossága?

Az előadás központi kérdései:

- Hogyan segíti elő a politikai szocializáció az egyéni állampolgári és a szervezeti aktivitást?
- A politikai szocializációban mely szervezeti működési modellek a leghatékonyabbak Magyarországon?
- Melyek az ifjúsági szervezetek különböző típusainak mozgásterei hazánkban?
- Miért részese és miért nem részese a fiatal az érdekképviseleti szervezeteknek?

Elemzésem az ifjúsági szervezetek működését, döntéshozatali folyamatát, a döntések következményeit öleli fel, valamint az egyén értékrendjét és politikai szocializációjának meghatározó körülményeit. Az elemzés több empirikus adatfelvételre támaszkodik. Egyrészt interjúk és dokumentumelemzések alapján az ifjúsági szervezeteket (DÖK, HÖK, egyéb civil szervezetek) mértem, másrészt az adott szervezetek által elérhető fiatalok körében végeztem kérdőíves politikai szocializációs vizsgálatot.

4. *Murányi István* egyetemi adjunktus Debreceni Egyetem, Szociológia Tanszék
muranyi@chello.hu

Tizenévesek pozitív és negatív nemzeti érzelmeit meghatározó politikai szocializációs jellemzők

Előadásom alapja egy önkitöltős, kérdőíves adatfelvétel, amely a debreceni hetedikesek N=727 fős valószínűségi mintáján 2006. október-november hónapban készült egy, a hallgatói gyakorlatokra épülő, egyetemközi együttműködésen alapuló kutatássorozat keretében. Az ELTE és a DE együttműködésének korábbi kutatásaihoz hasonlóan, a Debreceni Egyetem Szociológia Tanszékének kutatási gyakorlata során készült vizsgálat („Mi a véleményed a felnőtt világ egyes jelenségeiről?”) középpontjában a politikai érdeklődés kialakulása és a szocializációs ágensek állnak.

Előadásomban egyrészt azt mutatom be, hogy a tizenéves fiatalok magyar nemzettel kapcsolatos pozitív és negatív érzelmeinek, a szégyennek és a büszkeségnek a háttérben milyen társadalmi és kulturális tényezők állnak. Másrészt többváltozós magyarázatmodellek alapján vizsgálom a nemzeti érzelmeket befolyásoló tényezők (a politika értelmezése, politikai aktivitás, politikai ismeretek, a politikához való viszony és a szocializációs ágensek) hatását. Ezekkel a modellekkel a hazai szakirodalomban csak elvétve tárgyalt összefüggések feltárására vállalkozom. A tizenévesek mintáján készült hazai kutatások már igazolták a nemzeti attitűdök komplex strukturális modelljét (Dekker és Malova), amely hat attitűd (nemzeti érzés, a nemzet szeretete, nemzeti büszkeség, nemzeti preferencia, nemzeti felsőbbrendűség, nacionalizmus) kumulatív hierarchiába rendeződését jelenti. Az érzelmi töltésében és erősségében eltérő attitűdök közül a nemzeti büszkeség egyfajta köztes helyzetet képvisel. Az általunk alkalmazott operacionalizálás figyelembe vette a negatív identifikáció (szégyen) lehetőségét is. Hipotézisünk szerint a nemzeti büszkeség, illetve szégyen intenzitását inkább befolyásolják a többnyire személyes interakciókon keresztül érvényesülő szocializációs ágensek (család, kortárs csoport, médiumok, iskola), mint az állampolgári kultúra (Szabó-Örkény) kognitív jellegű elemei (politikai ismeretek, politika értelmezése, politikai érdeklődés).

5. *Kiss Tamás* szociológus, az RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, Kolozsvár
t.kiss77@rmdsz.ro

A magyarság-konstrukciók változása az erdélyi társadalomtudományos szövegekben

Előadásomban azt tekintem át, hogy a hatvanas évek második felétől napjainkig miként alakult az „erdélyi magyarság” és a „romániai magyar társadalom” fogalma a társadalomtudományos szövegekben, és a változás mögött milyen értelmiségi és politikai stratégiák állnak.

Kiindulópontomat a hetvenes években kialakult magyarság-konstrukció képezi, amit a népesedéssel foglalkozó szövegeken keresztül igyekszem tetten érni. Az elemzés elsősorban az 1957-ben Gáll Ernő által újraalakított *Korunk*ban megjelent népesedési tanulmányokra koncentrál, de néhány, a korszakban megjelent kézikönyv is bekerült az elemzett szövegtestbe. A *Korunk* 1957 és 1989 között Erdélyben a társadalomkutatás legfontosabb magyar nyelvű fóruma volt. Mivel a népesedés kérdésköre 1967-et követően jelent meg hangsúlyosan, elemzésünk súlypontja is ezen periódus fele tolódott el. Az ötvenes éveket egy esettanulmányon, Keszi-Harmath tanulmányának az elemzésén keresztül mutatjuk be. Ceaușescu hatalomra kerülése a magyar értelmiség diskurzustermelésében is változást hozott, lehetővé téve a nemzeti referencia ellenőrzött újratermelését. Ez a népesedés vonatkozásában azt jelentette, hogy miközben a szövegek kontextusa a rendszer népesedéspolitikája, az utalásokban erőteljesen jelen van a két világháború közötti magyar népi diskurzív

hagyomány. Ezt a kettősséget az ambivalens diskurzus (Lőrincz D. József) és a nyilvános alku koreográfiája (James Scott) fogalmain keresztül kíséreljük meg elemezni

Azok a diszkurzív stratégiák, amelyek a *Korunk* népesedési tanulmányai mögött felsejlenek, számunkra nem pusztán történeti szempontból érdekesek. Egyrészt az eljárások, amelyeken keresztül az értelmiség a nyolcvanas években a magyarságot (mint „közösséget”) megformálta, az azokat létrehozó társadalomtörténeti kontextus megváltozása után is tovább éltek. Többek szerint a kilencvenes évek elitdiskurzusaira és intézményépítési stratégiáira a hetvenes/nyolcvanas években megformált kollektivisták magyarságkonstrukció nyoma rá a bélyegét. Másrészt a mai erdélyi társadalomtudományos gondolkodást ez az örökség közvetlenebbül is befolyásolja, mégpedig hipotézisünk szerint azáltal, hogy a mai „középgeneráció” számára a fogalmi építkezés során negatív referenciaként szolgált.

Az előadás második részében arról fogunk szólni, hogy miként alakult ki a „romániai magyar társadalom” ma használt jelentéstartománya. A fogalomalkotásnak két útját különítettük el: az első a „romániai magyar társadalmat” mindennapi életvilág értelmében használja, a másik pedig egy politikai projekthez kapcsolódva magyarként adminisztrálandó egységként kezeli azt.

6. Veres Valér egyetemi adjunktus, Babes-Bolyai Tudományegyetem Kolozsvár
veresv@kmei.ro

A nemzetiség-konstrukció alakulása az RMDSZ diskurzusának változásával

Az 1989-es változást követően a romániai magyarság elitje számára lehetőség nyílt a szabad önszerveződésre, így a megalakult politikai érdekképviselet, az RMDSZ, valamint a létrehozott tradicionális kulturális egyesületek, az EMKE és az EME lehettek az új kisebbségi nemzeti ideológiának a megfogalmazói és hordozói. Az 1990-évek elején, úgy 1992-ig viszonylag egységes diskurzusról beszélhetünk, legalább is abban az olvasatban, ahogy az eljuthatott a nagyközönséghez. Az új ideológia lényege egy sajátos „nemzetépítési stratégia”, amely megfogalmaz egy sajátos „nemzeti kisebbség-konstrukciót”.

Az új ideológia alapelemei az RMDSZ első dokumentumaiból olvashatók ki. Az 1992-ben megfogalmazott kolozsvári nyilatkozat az RMDSZ nemzeti „radikális”¹ csoportjának első látványosabb sikere a „mérésékelt” többséggel szemben. A nyilatkozat kimondja a romániai magyarok belső önrendelkezési óhaját, aminek lényege, hogy saját sorsát a román állam keretei között, de autonóm módon kívánja irányítani. Az RMDSZ 1995-ben elfogadott programja olyan állapotot tükröz, amikor az RMDSZ két fő tábora, valamint a kisebb súlyt képviselő, de markánsan megjelenő liberálisok még alapelvekben egyetértenek, tehát a nemzeti kisebbségi diskurzus alapelvei egységesek. Az ideológia alapvonalainak kikövetkeztetésében felhasználtam G. Andreescu és Renate Weber által készített elemzést is az RMDSZ programról.

Az RMDSZ, diskurzusa Románia Európai Unió csatlakozásával újrafogalmazza a korábbi helyzetértelmezés egy részét, tekintettel arra, hogy az uniós keretben a magyarság mintegy 95 százaléka közelebbi politikai egységbe került az uniós állampolgárság adta közös jogok által. Ezzel együtt a román-magyar történelmi sérelmek jelentős része megmaradt, az erdélyi magyarság néhány fontos politikai célkitűzése a „nemzetépítés” terén még mindig nem teljesült, így a korábbi retorika jelentős része megmarad.

A 2006/2007. évi RMDSZ-dokumentumok elemzése lehetőséget ad az erdélyi magyar nemzetiségkonstrukció változásának nyomon követésére az 1990-es évek elejétől napjainkig.

¹ Az RMDSZ politikai irányvonalainak és csoportosulásainak megnevezésére a román sajtó használta először a „mérésékelt” és „radikális” címkéket. Talán a tudományos nyelvbe nem szerencsés átvenni, ám nekünk itt nem célunk e csoportok jellemző fedőnévnek megtalálása, ezért idézőjelesen továbbra is használni fogjuk, anélkül, hogy a címkék jelentésének valamilyen jelentőséget tulajdonítanánk.

Politikai pártok és politikai identitások I.

Szekcióvezető *Vida István* kutatóprofesszor

ELTE BTK Pártkutató Műhely

vidai@freemail.hu

1. *Ripp Zoltán* tudományos osztály vezető Politikatörténeti Intézet

rippz@t-online.hu

A szocialisták identitásproblémái

Az előadás a Magyar Szocialista Párt több mint másfél évtizedes történetének áttekintésére vállalkozik abból a szempontból, hogy a párt önazonosságának meghatározása során milyen problémákkal küszködött és ezeket hogyan, milyen eredménnyel próbálta megoldani.

Az előadás kitér a következő kérdésekre:

Az MSZP utódpárti jellege és az ennek levetkezésére tett kísérletek, a kommunizmussal való szakítás, a múlt és ezen belül különösen a Kádár-rendszer értékelésének problémái. Az MSZP eredendő konglomerátum-jellegéből fakadó ellentmondások, a kommunista párton belüli erővonalak, a reformkommunista múlt pozitív értékelésére tett próbálkozások; a tagság és a választótábor igényeinek való megfelelés igénye a kádárista múlt értékelésében. Az ideológiai szakítás és a politikai beállítottság tartóssága, a tovább élő mentalitás. Külön kérdés az 1956-os probléma, a Nagy Imre–Kéthly Anna hagyomány vállalása és Kádár megítélése, az ezekhez kapcsolódó viták. Az identitás múlthoz is kapcsolódó kérdése a köztársasági hagyomány tudatosításának kísérlete, összefüggésben a magyar progresszió folyamatába való bekapcsolódás igényével. Az MSZP identitása historikus összetevője lett a rendszerváltásban játszott szerep, illetve a rendszerváltás megítélése is.

A másik nagy kérdéskör a szociáldemokrata identitás megteremtésének folyamata. Ezen belül tárgyalandó az MSZP eredendő „vegyes” ideológiai identitása, amely olyan felfogásokban, ill. fogalmakban is megjelent, mint a reformkommunista-szociáldemokrata szintézis, „a demokratikus baloldal” gyűjtőpártja vagy „a baloldal ökumenikus pártja”. A szociáldemokrata identitás kialakítására törekvés feltárásában a fő hangsúly: az MSZP irányzatainak eltérő viszonya a szociáldemokráciához, a köztük zajló éles viták, valamint e viták eredményének megjelenése a programokban, alapvető pártdokumentumokban, ill. a párton belüli mindennapi felfogásban. Kimutatandó, hol vannak a lényeges fordulópontok a szociáldemokrata identitás kiépítésének folyamatában. Fontos továbbá a szociáldemokrata identitáshoz kötődő ideológiai problémák és a gyakorlati pragmatizmus viszonyának bemutatása. Az MSZP szociáldemokrata identitása formálásában lényeges szerepe volt a Szocialista Internacionálé dokumentumaira való hivatkozásnak, illetve a nyugati szociáldemokrácia mintaadó jellegének, beleértve e modellek vitájának hatását is.

A harmadik döntő problémakör a baloldaliság és modernizációs feladatok ellentmondásos viszonya, az ebből fakadó identitásproblémák. Az MSZP mint baloldali és egyúttal mint modernizációs párt önmeghatározás különösen a kormányzati szerepben okozott gondokat, először és legnyilvánvalóbban a Bokros-csomag, majd annak társadalmi hatásai „politikai kezelése” kísérletei során, de napjainkban ismét különösen aktuálissá vált. A piacgazdaság vállalása és a kiépítésében való kormányzati szerepvállalás, a kételyek nélküli modernizációs (és hosszú ideig ehhez szorosan kapcsolódva az integrációs) elkötelezettség, egyes politikusok technokrata-liberális attitűdje és a hagyományos, adóztató-újraelosztó baloldali elveinek összeütközése a „mindennapi identitás” súlyos zavaraihoz vezetett, de megjelent a programoknak az ellentmondást kiegyensúlyozni próbáló passzusaiiban is. Mindez összefüggésben van a globalizáció új korszakának értelmezésével, amely az identitásprobléma szempontjából is fontos; érinti a szocialisták viszonyát a globalizációkritikához és az alkalmazkodási kényszerhez.

2. *Kiss Katalin Ágnes* egyetemi hallgató ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet
kisskata2@freemail.hu, kisskatalinagnes@yahoo.co.uk

Párt, frakció és kormány mint identitásképző tényező

Előadásomban a parlamenten kívüli pártszervezet, a parlamenti képviselőcsoport és a kormány kapcsolatát vizsgálom a rendszerváltás utáni első négy törvényhozási ciklusban, azaz 1990-től 2006-ig.

Témám elméleti alapját Anthony King 1976-os cikke, valamint egy Knut Heidar és Ruud Koole által szerkesztett, 2000-ben kiadott tanulmánykötete képezi. King cikkében a montesquieu-i hatalommegosztási formulát írja felül a politika világának egy realisabb szemléletére alapozva. King a politikában önálló szereplőként képzei el a parlamenti képviselőket, a frakciókat, valamint a parlamenten kívüli pártszervezetet is. Heidar és Koole – többek között erre a feltevésre alapozva – állítják fel frakciótípológiájukat, ami kiváló alapul szolgál a parlamenten kívüli pártszervezet, a frakció és a kormány közötti kapcsolat feltérképezésére.

Előadásomban a parlamenti képviselők szerepfelfogásának változásán, a parlamenten kívüli pártszervezet és a képviselőcsoport, valamint a mindenkori kormányzat és a kormánypárti frakciók közötti személyi átfedéseken keresztül mutatnám be a címben is szereplő három politikai szereplő közötti kapcsolatrendszer mikéntjét és jellegét, főként a frakciók önállóságának kérdésére koncentrálna. Ezzel ellenőrizve Heidar és Koole feltételezését, hogy - a frakciókat középpontba helyezve – tényleg az integrált frakció és a parlamenti pártkomplexum típusa kerül-e előtérbe napjaink demokráciáiban.

Továbbá esetekkel illusztrálnám a frakciók és a pártszervezet/kormány közötti olyan emlékezetesebb konfliktusokat, amik feltárhatják, mennyiben tekinthetők a parlamenti képviselőcsoportok a kormányhoz és a pártszervezethez viszonyítva önálló politikai szereplőnek. Ezek az esetek a MIÉP, az MDNP megalakulása, a KDNP és a FKGP belső harcai, valamint a negyedik parlamenti ciklusban az „első” Gyurcsány-kormány megalakulásának előzményei.

A tipológia tesztelése, valamint a felsorolt esetek közelebb vihetnek a pártvezetés, a frakció, valamint a kormány sajátos profiljának, identitásának vizsgálatához, illetve ahhoz, a kérdéshez, hogy valóban létezik-e ilyen eltérő identitás. Előadásomban azt igazolnám, hogy létezhet ilyen különböző identitás, a három vizsgált politikai intézményben tapasztalható szoros személyi átfedések, és az integráció magas foka ellenére.

3. *Réfi Attila* tudományos segédmunjkatárs, ELTE BTK
reatus@gmail.com

A párttagok viszonya az MSZMP politikájához az 1980-as évek végén

Tervezett előadásomban alapvetően eddig nem publikált levéltári források (MSZMP KB PTO 1985-89 közötti anyaga a MOL-ban, illetőleg a fővárosi és megyei pártszervek iratanyagai az illetékes levéltárakban) alapján próbálok meg képet adni a Magyar Szocialista Munkáspárt tagjainak az állampárthoz fűződő, egyre kevésbé egyértelmű viszonyáról az 1980-as évek második felének, a kibontakozó társadalmi-gazdasági átalakulás feszültségeitől terhes időszakában.

Elsődleges forrásként a párttagsági könyvek cseréjéhez kapcsolódóan készült jelentésekre támaszkodom. Az MSZMP Központi Bizottságának 1987. június 23-i határozata alapján elrendelt tagkönyvcseréhez kapcsolódóan ugyanis az alapszervezetekben elvileg valamennyi párttaggal elbeszélgetésre került sor (a gyakorlatban 98–99 %-ukkal). Ennek során, a lassan kibontakozó, szocialistának nevezett pluralizmus jegyében, a párt politikájáról, határozatainak helyi végrehajtásáról, az aktuális feladatok megoldásáról, az irányító pártszervek, az

alapszervezetek és a párttagok tevékenységéről kérték ki véleményüket, továbbá saját körülményeikről is be kellett számolniuk végül javaslatokkal kellett élniük a pártmunka javítására.

Az 1987 októberétől 1988 februárjának végéig lezajlott beszélgetések során nemegyszer nyílt, kritikus hangvételre került sor, amiről az egyik ezt legkevésbé elkendőző jelentés Baranya megyéből származik. Ebben nyíltan beismerik, hogy az általánostól eltérően egyéni és szélsőséges vélemények hangoztatására is sor került, melyekben a szocialista társadalom életképtelenségének, a minden szinten történő felelősségre vonásnak, a nyugati országok játékszerévé való süllyedésnek, a nemzeti érdekek sárba tiprásának és Kádár János felmentésének át sok minden említésre került.

A párttagok egyre nagyobb száma körében keletkezett tehát disszonancia a korábban és részben ekkor is vallott elvek valamint eszmék és saját tapasztalatai továbbá a gyakorlati politika között. Mindezt a politikai küzdőtéren megjelenő, az MSZMP álláspontjától eltérő nézetek csak tovább erősítették.

A pártidentitás válságát eklatánsan érzékelteti a taglétszám jelentős csökkenése is, mely 1987-ben vette kezdetét, és amely főként a munkásság és szövetkezeti parasztság valamint a nyugdíjasok köréből kikerülő párttagságot érintette, aminek köszönhetően még jobban kiteljesedett az a már korábban megindult folyamat, melynek következtében az MSZMP elveszíti munkáspárt jellegét, ami a munkásságból származó tagokat még inkább kilépésre sarkallja, miután már nem tudnak a párttal azonosulni.

A párthoz fűződő kapcsolatról kifejezők a kilépők indokai is, melyeket szintén hasznosítani kívánok. Ezekben több tendencia is megfigyelhető, egyesek balról támadják a pártot mivel letért a kommunizmus útjáról, sokakat a gazdasági nehézségek, az egyre inkább megtapasztalható visszasságok (munkanélküliség, gazdagok-szegények) fordítanak el. A nyugdíjas kilépők esetében pedig óhatatlanul felmerül a gyanú, hogy korábbi tagságuk háttérben csak a munkahely vagy a pozíció kényszere állt nem pedig egyéni meggyőződés, aminek hiányát a majd a rendszerváltás idején megjelenő új pártokban szerepet vállaló volt MSZMP-tagok jelentős száma is tükrözni fogja.

4. Hubai László tudományos főmunkatárs Politikatörténeti Intézet

hubai.laszlo@chello.hu

Kommunistának lenni: 1945-1947

Az MKP része a magyar kommunista pártok sorának, összeköti velük az időbeli folytonosság és az ideológiai közösség. Ugyanakkor jelentősen különbözött úgy elődeitől, mint utódaitól. Különbözött működésének körülményei miatt: nem illegalitásban működött, mint a KMP, tagjainak nem kellett pusztán politikai tevékenységük miatt rendőrségi eljárástól tartaniuk. Ugyanakkor nem volt a hatalom egyedüli birtokosa, mint az MDP vagy később az MSZMP. Ebből eredően az MKP-nak politikai céljai érvényesítéséért – a korlátozott polgári demokrácia keretei között – meg kellett küzdenie a rivális pártokkal.

A működését meghatározó legfontosabb tényezők: kommunista szervezetként része volt egy nemzetközi mozgalomnak; magyar pártként egy vesztes ország újjáépítésében vett részt egy többpártrendszeren alapuló versengő politikai rendszerben; valamint törődnie kellett azzal, hogy tagsága robbanásszerűen megnőtt, fél év alatt csaknem ezerszeresére.

Az előadás a korabeli magyar társadalom körülményei között kívánja vizsgálni, hogy a párt természetes társadalmi bázisaként megcélzott rétegekben mit jelentett az MKP tagjának lenni. Hogyan és milyen megszorításokkal érvényesült vagy nem érvényesült a kommunista párt tagjaival szemben deklaráltan támasztott hármas követelmény: aktív részvétel a párt helyi és országos politikájának megvalósításában, rendszeres részvétel a taggyűléseken és havi tagdíjfizetés. A községekben a döntően szegényparaszti tagság a mindennapi megélhetés

gondjaival küzdött és alapvetően kommunistaellenes közegben élte mindennapjait, nem kevés alkalommal a valóban „osztályharcos” körülmények között. A munkásság képzetesebb kategóriái számára az egyenirányítás okozott gondot, míg az alacsonyabb presztízsű szakmákban jól, de olykor türelmetlenül fogadták a radikális társadalomátalakító tervek számukra lassú ütemezését. A hivatalnoki csoportok számára egzisztenciális kényszerként hatott a párthoz való csatlakozás, akár a nehéz életkörülmények miatt a mindennapokban, akár a jövő tekintetében.

A párttagokkal szemben támasztott követelmények előbb csak lassan, majd az 1947. őszi gyorsítási tervek után, elsősorban a kilátásba helyezett, majd végrehajtott tagrevíziók során sikerült érvényesíteni.

Politikai pártok és politikai identitások II.

Szekcióvezető *Vida István* kutatóprofesszor

ELTE BTK Pártkutató Műhely

vidai@freemail.hu

1. *Kiss Viktor* tanársegéd, Zsigmond Király Főiskola

kissviktor@kissviktor.hu

Az elhagyott rendszerváltás

A rendszerváltás első évtizede valószínűleg úgy vonul majd be a történelemkönyvekbe, mint a különböző értelmiségi szekértáborok harcának átpolitikálódása. Valójában persze máig adós a társadalomtudomány és a közgondolkodás, hogy egységes magyarázatot adjon ennek okaira – a következményt, vagyis a magyar politikai szféra torz átideológizálódását azonban mindennapjainkban is megtapasztalhattuk az elmúlt években. A szekértáborok a társadalmi normák, gondolkodásmódok és értékrendek kialakítását az egyes konkrét esetekben – iskola, abortusz, vallás, sajtó, művészet, család stb. – nyitott alternatíváknak tekintették és úgy gondolták, aki ezeket megszabhatja, egyben azoknak a kérdéseknek is áthághatatlan keretet állít, amelyekkel kapcsolatban a politikának nem lehetséges és nem is szabad direkt módon beavatkoznia. Az új évtized közepe azonban mintha gyökeres változást hozna ebben a képletben. A politikai elitcsoportok befelé fordulásának lehetünk tanúi. Gyurcsány Ferenc azt az ellentmondást állítja politikájának középpontjába – és fogalmazza át univerzális sorsproblémává a magyar politikai elitek összességének számára – hogy azokat az értékeket, normákat, beidegződéseket, célokat, gondolkodásmódokat, habitusokat stb, amelyek ezt az oldalt kimondva, vagy informálisan összetartják az ellentétes szekértáborral szemben, ugyan képviselhetik-fenntarthatják, mint egységesen politika-képző, majd -kontrolláló protoideológiát, ám ebben a helyzetben valódi és szükségszerű, pragmatikus és ezzel adekvát ideológiai programok képviselőjére nem marad esély. A balatonöszödi beszéd után kialakult új politikai szituáció legfőbb sajátossága azonban, hogy az egymást követő aktuálpolitikai események hatására nem a szembenézés véghezvitele, hanem elodázása történik. A politikai-értelmiségi elitcsoportok ugyanis 1995 és 2006 között belezuhantak saját kulturális alapvetéseik csapdájába, s onnan már akkor sem képesek kimászni, ha a társadalmi folyamatok, vagy éppen az aktuálpolitika története erre kényszerítik őket. Az előadás arra keresi a választ, az MSZP ellentmondásai és benuflása a „progresszió”, a jobboldalé a „konzervativizmus” és a liberálisoké a „globalizáció” kulturális komponense kapcsán ennek a helyzetnek hogyan biztosítanak még további alapokat. Hogyan érintik ezek az ellentmondások Orbán Viktor és Gyurcsány Ferenc személyes politikai ambícióit? És a kialakult helyzet hogyan érinti a rendszerváltás esélyeit és lehetőségeit?

2. *Krizmanits József* egyetemi oktató, Miskolci Egyetem

PhD aspiráns, ELTE BTK Történettudományi Doktori Iskola

krizmanitsjozsef@yahoo.co.uk

Európai pártszövetségek – a párttá válás útján?

Az európai integráció egyik érdekes fejezete, hogy a Maastrichti Szerződés (138/a cikkely) először tesz említést az európai szinten tevékenykedő politikai pártokról, melyeket az európai integráció fontos tényezőiként említ.

Az előadás tárgya nem más, mint annak vizsgálata, hogy az európai pártszövetségek, azaz az úgynevezett európai pártok, vagy „euro-pártok” valóban pártként működnek-e, milyen hasonlóságot mutatnak az egyes „hagyományos” (nemzeti) pártokkal, és milyen

különbözőségeik vannak azokhoz képest. Először bemutatni kívánjuk, hogy miképp határozzák meg ők magukat (megteszik-e egyáltalán), megvizsgáljuk, hogy milyen problémák lépnek fel ideológiai önmeghatározásukkal kapcsolatban. Ennek tükrében meghatározzuk, hogy alapvetően a klasszikus értelemben vett „párt” kategóriába sorolhatók-e, és egyes funkcióik miképp mutatkozik meg mint párt.

Szükséges a párttá válás kapcsán annak vizsgálata, hogy egyáltalán miképp alakultak ki az egyes ideológiák mentén szerveződő politikai szövetségek, megvizsgálni, hogyan intézményesültek, illetve az egyes szerződések révén miképp jelentek meg az unió életében. Vajon az Alkotmányos Szerződés hoz-e változást működésükben, szerepükben?

Fontos megvizsgálni azt is, hogy hol, milyenek területeken fejtenek ki pártszerű működést. Mint látni fogjuk ennek legfőbb terepe az Európai Parlament lesz. Érdekes kérdés, hogy az egyes „frakciók” (politikai csoportok) működése mennyiben hasonlít egy nemzeti parlament pártfrakciók működéséhez. Ez esetben muszáj megemlíteni az Európai Unióra jellemző demokratikus deficit problémáját, azaz, hogy az Unió parlamentje nem rendelkezik egy nemzeti parlament jogosítványával, nem létezik „kormány” és „ellenzék” az Európai Parlamenten belül, és épp ennek következtében különbözőképpen értelmeződik a frakciófegyelem is, azaz egyes szakpolitikai kérdésben a legkülönbözőbb, frakciókat is megosztó szövetségek alakulnak.

Másik fontos terepe az „euro-pártok” megjelenésének az ötévente rendezett európai parlamenti választások. Bár az egyes pártszövetségek megjelenése a kampányban meglehetősen korlátozott, az egyes pártformációk igyekeznek megjelenni az egyes nemzeti kampányokban, sőt, a nagyobb politikai csoportok (európai néppárt, európai szocialisták, liberálisok) még programmal is készülnek. Ezen túl Magyarország szempontjából még egy figyelemreméltó megjelenési formája van az európai pártoknak, nevezetesen a 2006-os év egyes magyar belpolitikai eseményei kapcsán azok kommentálása, állásfoglalás azokkal kapcsolatban, melyeket az Európai Néppárt, illetve az Európai Szocialista Párt vezetői tettek meg.

Az előadás alapját Simon Hix, Tapio Raunio, Roger Scully, David Farrell stb. munkái, illetve európai parlamenti képviselőkkel készített interjúk adják.

3. *Vonyó József* egyetemi docens Pécsi Tudományegyetem Modernkori Történelmi Tanszék
vonyo@btk.pte.hu

Identitásteremtési kísérlet egy átalakított kormánypártban. A Nemzeti Egység Pártja

Kormányalakítását követően Gömbös Gyula első belpolitikai lépései közé tartozott a kormánypárt átalakítása. A konzervatív-liberális eszméket valló, ennek megfelelő politikai célokat követő Bethlen István szervezte Egységes Párt lényegében választási klubpártként működött. Gömbös és munkatársai szervezett tömegpárttá kívánták átszervezni Nemzeti Egység Pártja néven, mely magába tömöríti a választójoggal rendelkezők összességét, vagy legalább túlnyomó többségét. Politikai céljuk: a társadalom totális megszervezése a párt segítségével — a fajvédők 1920-as években megfogalmazott céljai jegyében. Ennek eszköze lett volna az átszervezett és átkeresztelt párt teremtése, kiszélesített és a bethlenitől eltérő társadalmi összetételű bázis kialakítása. Azaz: szervezetváltást kívántak végrehajtani politikaváltás érdekében. Ezt szolgálta a kormánypárt öndefiníálásának, politikai identitásának alapvető módosítása is.

A kérdés vizsgálatát különösen érdekessé és izgalmassá teszi Gömbös korabeli helyzete. Az addigi kormányzati politikától eltérő terveinek megvalósítását a régi kormánypárttal a háta mögött kényszerült elkezdni, mely a képviselőházban bármikor leszavazhatta a miniszterelnök előterjesztéseit. A párt identitásának — továbbá az ezt szolgáló ideológia —

formálásakor ezért egyszerre igyekeztek érvényesíteni három szempontot. A párt vezérkarának e munka során

1. úgy kellett tekintettel lennie az új bázis érdekeire, mentalitására,
2. hogy azzal ne sértse a képviselőházat uraló „régipárt” képviselőit,
3. egyúttal azonban megalapozza az egész társadalom nemzeti identitása tartalmának módosítását saját eszméi alapján.

E tervek megvalósítása érdekében széleskörű ideológiaformáló és propagandamunkát végeztek, az egész országra, valamennyi településre kiterjedő és — ha más-más módon is — a társadalom valamennyi rétegét érintő szervezőmunka keretei között.

4. *Boros Zsuzsanna* egyetemi docens, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet
boroszs@ajk.elte.hu

A politikai pártok a két világháború közötti magyar publicisztikában

A parlamentarizmus válságát diagnosztizáló írások általában megemlítik, hogy a 19. századi liberális parlamentarizmust felváltó, pártosodott parlamentáris rendszerré alakult szisztémák negatívnak tartott jelenségeit éppenséggel az új típusú pártok okozzák, de kevesen foglalkoznak mélyrehatóan az egyre általánosabbá váló jelenséggel, a modern, szervezett politikai pártokkal.

Ez persze egyáltalán nem meglepő, és a századelő néhány klasszikus munkája után a nemzetközi irodalomra is jórészt jellemző. Ismeretes, hogy a korábban domináns liberális gondolkodás vagy a klasszikus konstitucionális teória nem ismerte illetve nehezen fogadta be a pártokat és egy következő periódusban még nehezebben a szervezett-és tömegpártokat, amelyeket egy nem kívánt rendszerváltozás motorjaiként is félelemmel szemlélt. Az antiliberális irányzatok két világháború közötti konzervatív irányzatai pedig többnyire más fajta politikai érdekképviselőben gondolkodtak. Kik azok, akik a két világháború közötti magyar publicisztikában mégis a modern pártok a politikai rendszerben betöltött szerepét vették górcső alá, illetve rámutattak a parlamentáris rendszer megváltozott működésére a pártelvűvé váló berendezkedés következtében – és hol tartott ezen az úton a Horthy-kori Magyarország?

A korszak politikai gondolkodásában élesen szétválik két felfogás, mind a pártokról szóló irodalomban mind a politikusok nézeteiben. Egyrészt tovább él a pártok korábbi, a liberális parlamentáris rendszerben betöltött szerepéről alkotott vélemény, másrészt pedig megjelenik egy új vonulat az új típusú pártok létrejöttével és a parlamentáris rendszer átalakítására gyakorolt hatásuk következtében. Nyomon követhető a két felfogás – ezzel csak érintőlegesen foglalkozik az előadás – azokban a pártokról alkotott eltérő nézetekben és ennek megfelelő gyakorlati politikákban, amit egyrészt Bethlen István vagy ellenzéki oldalon Rassay Károly képviselt, másrészt pedig Gömbös Gyula igyekezett megvalósítani.

A pártokkal foglalkozó csekély, de mai szemmel is korszerű, megismerésre, méltatásra érdemes korabeli politikai irodalom egy része - európai kitekintéssel – a modern szervezett vagy tömegpárti formával, egyáltalán a politikai párt fogalmával, a parlamentáris rendszer pártelvűvé válásával, a pártfegyelemmel, a parlamentáris rendszerekben bekövetkezett változásokkal és az autoriter és totalitárius rendszerek pártjaival foglalkozik, - korábban nem ismert témákkal -, és a politikai szociológia, a politikatudomány termékeinek tekinthető. Az írások másik vonulata viszont nem a modern párt jelenségének általános és tudományos igényű megközelítése, hanem a korabeli magyar pártszisztémával foglalkozó konkrét politikai elemzés, amelyek többnyire a korabeli európai rendszereket tekintik viszonyítási alapnak és/vagy mintának. Lényegében egyrészt a politikai másrészt a tudományos publicisztika körébe tartozó írásokat vizsgálók, utóbbiakat sem elsősorban tudományos értékük, hanem

politikai tartalmuk szerint. (Dékány István, Ottlik László, Gratz Gusztáv, Weis István és Molnár Kálmán írásai kerülnek elemzésre.)

III. Identitás nemzeti és nemzetközi keretek között

Nemzet, identitás, nemzettudat: elmélet és gyakorlat

Szekcióvezető *Kántor Zoltán* tudományos munkatárs

Magyar Külügyi Intézet

kantorzoltan.mc@gmail.com

z.kantor@hii.hu

1. *Bakk Miklós* egyetemi adjunktus, Babes-Bolyai Tudományegyetem, Politikatudományi Tanszék magyar tagozata

bakkmiklos@gmail.com

A nemzeti identitás politikai dimenziója

A politikai identitás elterjedtebb (hagyományos: individuális és esszencialista) elgondolásával szemben megalkotható az identitás cselekvő közösségekre alapozott koncepciója. Ha e koncepciót Carl Schmitt „barát – ellenség” oppozíciójára alapozzuk, és a Reinhart Koselleck által vázolt történeti-szemantikai dimenzióba helyezzük, akkor a politikai identitás olyan háromelemű értelmező modelljét kapjuk, amelyben (Koselleck koncepciójából következően) az identitást alakító pólusok: a) a „mi” afirmációja, mely a csoport cselekvőképességét biztosítja; b) az „ők” aszimmetrikus megnevezése, amely a kizárás és befogadás folyamatos szabályozásával fenntartja és a változó történeti kontextushoz igazítja a közösség határait; c) a politikai közösség „várakozási és tapasztalati horizontja”, amely a közösség határainak változásában képezi le a történelem mozgását és magát az identitást is, mint e mozgásban való cselekvő résztvevőt.

Ha a nemzeti identitást politikai identitásként fogjuk fel és ebbe az értelmezési keretbe helyezzük, érdekes válaszokat kapunk azon dichotómiákra vonatkozóan, amelyeket a nacionalizmuselméletek eddig megfogalmaztak. Mi a kulturális és a politikai nemzet szembeállításának az értelme? Van-e a primordializmus és konstruktivizmus álláspontjait összehangba hozó felfogás a „nemzeti mivoltról”? Mit fejez ki az etnikai és a közpolgári nacionalizmus ellentéte? E kérdésekre adható olyan válasz, amely egyszerre igazolja azt, hogy a nemzet elgondolható modern politikai közösségeként – ebben az esetben a szabad társulás, a nemzeti gondolat politikai instrumentalizálhatósága, a nacionalizmus ideológiaszerűsége kerül az előtérbe –, de azt is, hogy felfogható olyan, saját „organikusságát” fenntartó közösségként, amely a modern politikai élet minden más közösségi működésének az előfeltétele.

2. *Aszalós Károly* osztályvezető könyvtáros, ELTE Egyetemi Könyvtár

aszalos_k@ludens.elte.hu

Közpolgári racionalitás és nemzeti szolidaritás

A tanulmány a nemzetelmélet néhány kiemelkedő képviselőjének a tézisét szeretné vizsgálni. Bevezetesként fel kívánja vázolni a korai nemzetfelfogások legfőbb jellemzőit, majd az 1980-as évektől meginduló elméleti vonulat legfontosabb új szempontjait emeli ki. Különös figyelmet szeretne szentelni annak a dichotómikus tipizálásnak (modern versus premodern), mely többféle elnevezéssel, de döntően azonos tartalommal általánosan ismert a

szakirodalomban, és külön vizsgálni kívánja a két fő irányzat ideológiai és normatív összefüggéseit.

A tanulmány az összehasonlítás során kiemelten kíván foglalkozni E. Gellner, Hobsbawm, Csepeli György munkáival az egyik oldalról, másrészt Schöpflin György és Anthony D. Smith elméletével. Hangsúlyosan tárgyalná ezenkívül a tanulmány azon nemzetelméleteket is, melyeknél ez a fajta besorolhatóság legfeljebb csak erős fenntartásokkal lenne megoldható. Ezekben az esetekben külön figyelmet fordít arra, hogy a két fő irányzat között kimutatható alapvető ellentmondások legalább részben összhangba hozhatók-e, egymás mellé kerülhetnek-e valamelyest az eltérő szempontok, oldódhat-e részben a dichotómia. Ebben a részben elsősorban Charles Taylor és C. Calhoun írásainak elemzésével szeretnék foglalkozni behatóbban.

Tekintettel a hatalmas anyagra a nemzetelméleteknek elsősorban egy pillérét kívánom kiemelten elemezni: az etnikum és nemzet problematikáját. Mindegyik kérdésnél alapvetőnek gondolom a történelmi dimenzió szem előtt tartását. Mivel a normatív szempontok vizsgálata a tanulmány gondolatmenete szempontjából lényeges, ezért nem kerülhető meg az olyan fogalmak elkülönítő tisztázására tett kísérlet sem, mint a „nemzeti érzés”, a „patriotizmus” és a „nacionalizmus”.

3. *Koller Inez* PhD hallgató, PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola Politikatudományi Program

koller@idresearch.hu

Az identitás társadalomelméleti megközelítései

Az identitás társadalom-elméleti megközelítései közül túlnyomó hangsúlyban a nacionalista megközelítés áll, Közép-Kelet Európában és a Balkán térségében különösen. Ezen kívül léteznek még más, térségünkben kevésbé hangsúlyos megközelítések is a közösségi identitás megfogalmazására (republikánizmus, multikulturalizmus és regionalizmus), a liberalizmus pedig elvi alapot nyújt a közösségi lét megkérdőjelezésére, így mindenképp részét képezi egy az identitás fogalmát a társadalom-elméletek oldaláról megközelítő vizsgálatnak.

A vizsgálat s egyben a prezentáció elvi felvetése az, hogy bár a közösségi identitást hazánkban és a hazánkhoz kapcsolható nagyobb területi egységben (Közép-Kelet Európa és Balkán) az Európai Unió és a globalizálódó értékrend hatására újabb és újabb ingerek érik, értsük ezen az unió multikulturalista elkötelezettségét, a regionális megközelítés felértékelődését, vagy a liberális alapelvek terjedését, mégis a nacionalizmus erősödésével találkozunk.

A vizsgálat tárgyát alkotmányi és kisebbségvédelmi aktusok képezik két konkrét nemzetközi irányelvhez kötötten:

- a koppenhágai kritériumok értelmezése(i)
- az ET nemzet fogalma (1735-ös ajánlás alapján) és a már kialakult nemzeti identitás tudat viszonya

A prezentáció témája egy nagyobb, a kisebbségek és a politika viszonyát elsődlegesen társadalom-elméleti szempontból kiinduló kutatás részét képezi, mely a kisebbség-többség relációt, a kisebbségek és a politika viszonyához köthető fogalmakat (identitás, diszkrimináció, kollektivitás, kisebbség, a kisebbség definíciós kísérleteinek buktatói, etnicitás, nemzet, stb.) a térképezi fel magyar, közép-kelet európai és balkáni példákkal alátámasztva.

4. *Bodonyi Ilona* docens, Rendőrtiszti Főiskola, Társadalomtudományi Tanszék

ibodonyi@gmail.com

Körmagyar – magyar nemzeti identitás a határon innen és túl

A demokratikus átalakulások sokfélesége, egy-egy országon belüli ellentmondásossága, az Európai Unióhoz való csatlakozás fáziskésései a Kárpát-medence országában, és a politikai megosztottságok szétzilálták eddigi fogalmainkat a nemzeti identitás vonatkozásában is. Országokon belül és határokon átnyúlóan a magyar nemzethez való tartozás kérdése új és új tartalmakat kap. A Ki a magyar? és a Mi a magyar most? kérdésre nagyon sokszor magyar-magyar viszonylatban is nehezzé vált válaszolni, illetve a politika azzá teszi a válaszadást.

A 19. században a polgári nemzetállam megteremtésére irányuló kulturális mozgalmak kizárólagosságra törekedtek, míg politikailag és gazdaságilag a francia forradalom szellemében viszonylag megengedőek tudtak lenni. Ez a mentalitás tette lehetővé a haza és haladás, a nemzetállam megteremtése és a gazdasági fejlődés összekapcsolását. A nemzeti fejlődés azonban nagyon ellentmondásosan alakult, néhány náció számára az önálló nemzetállam megteremtésének igénye ma is aktuális cél, mások viszont már annak meghaladásán munkálkodnak. A 20. század végén, 21. század elején az európai fejlődés véráramába bekapcsolódott nemzeteknél önként vagy kényszerűen megszűnt a kulturális elzárkózás is, egyértelműen az aktuális politikai érdekek határozzák meg a nemzet értelmezését és a nemzeti érdekérvényesítés lehetőségeit.

Magyar-magyar viszonylatban különösen ellentmondásos a helyzet, hiszen az anyaország a nemzeti kérdésben pártpolitikai alapon erősen megosztott, a határon túli nemzettestek állapota a nemzeti identitás szempontjából meglehetősen ellentmondásos, a demokratikus átalakulás és néhány Kárpát-medencei állam uniós csatlakozása pedig új kapcsolódási lehetőségeket és érdekösszefonódásokat teremtett. Éppen ezért gondoljuk aktuálisnak és kíséreljük meg e sokszínű paletta felhasználásával a Kárpát-medencei magyar nemzeti identitás képét megrajzolni.

5. *Tarrósy István* Ph.D. aspiráns, óraadó, PTE BTK Politikai Tanulmányok Tanszék
tarrosy@publikon.hu

Nemzeti identitás és nemzettudat Tanzániában

A ma egyre gyorsabban globalizálódó világában, amelyben a nemzet fogalma egyértelműen változóban van, a nemzetek, mint a nemzetközi politikai tér hajdani főszereplői más és más kontextusban és erőviszonyok közepette, más típusú szereplőkhöz mérten definiálva keresik és találják meg helyüket és szerepüket. A nemzetek továbbra is fontos és számos esetben meghatározó szereplői a globális rendszernek. Erejük, létük, jövőjük sok tényező közül függ többek között az őket alkotó közösség tudatától, normarendszerétől, identitásától, és az ezekből levezethető jövőképtől, tenni akarástól, tettrekészségtől, és természetesen számos racionális feltételtől, adottságtól.

E globalizálódó világ kihívója a nemzeti identitásnak, összemérve annak erejét egy fejlődőben, alakulóban lévő globális identitással, vagy inkább identításelem-halmazsal – az univerzális identitás létezéséről egy ideje komoly viták zajlanak a tudóstársadalomban. A nemzeti szint mellett azonnal megjelenik a helyi és regionális szint is, mint az adott nemzet vagy nemzetek vonatkozó tudáskészletének leképeződései, és így már elemzéseink során tekintettel kell lennünk valamennyi szint áttekintésére az összefüggések teljesebb körű feltérképezése végett.

Előadásomban hangsúlyosan szeretnék foglalkozni az Észak – Dél reláció áthatotta globális világ érték- és normarendszereivel, amelyek a nemzeti identitás értelmezéséhez segítséget nyújthatnak. Az előadás fókuszában az általam 2000 óta kutatott kelet-afrikai szövetségi állam, a Tanzániai Egyesült Köztársaság, illetve egyik meghatározó regionális kontextusa, a Kelet-afrikai Közösség áll. Szeretném vázolni és áttekinteni a tanzániai államfejlődés főbb szakaszait, rávilágítva a nemzeti identitás „kifejlesztésének” politikai stratégiáira, szintjeire és

eszközeire. Külön figyelmet tervezek szentelni az 1995-től bevezetett többpárti demokratikus berendezkedés fejlődési ívének, támaszkodva az általam 2006 novemberében végzett kutatói terepmunka során készített interjúkra és az út során gyűjtött adatokra. Mindezzel pedig az a célom, hogy bemutassak, ezáltal pedig beszélhessünk egy Afrika szerte, folyamatos politikai stabilitása okán mérvadó nemzetről, – amelynek „fiai és lányai” közel 120 különböző törzsi nyelvet beszélnek! –, egy tőlünk nagyon távoli kultúráról és nemzeti identitásról, egyben meglehetősen közeli politikai berendezkedésről (legalábbis elemeit, reflexeit, folyamatainak egy részét tekintve).

6. *Tóth Norbert* doktorandusz, PTE-ÁJK Nemzetközi- és Európai Tanszék

tothnorbert@ajk.pte.hu

A jogi szabályozás lehetséges szerepe az identitás átalakulásában, avagy a finnországi svédajkúak útja 1809-től napjainkig

2006-ban a turkui svéd nyelvű egyetem, azaz az Åbo Akademi University vendégkutatójaként alaposan tanulmányoztam a Finnországban élő, mintegy hat százaléknyi svéd ajkú „kisebbség” helyzetét. Az idézőjel azért indokolt, mert a finn alkotmányjog a svédajkú finneket nem nemzeti kisebbségként definiálja. A finn alaptörvény értelmében az országnak két ún. nemzeti nyelve van, melyek a finn és a svéd. Ebből kifolyólag a „nemzeti nyelv” kifejezés nem ekvivalens azzal, amit az egyes államok alkotmánya általában hivatalos nyelvként szabályoz.

A „finnországi svédek” az 1809-es Fredrikshamni-szerződésnek köszönhetően, Svédországtól előbb Oroszország, majd 1917-től Finnország fennhatósága alá kerültek. Az eltelt két évszázad során, nem utolsósorban a modellértékű finn kisebbségpolitikának is köszönhetően, a finnországi svédek – az ålandiak kivételével – elvesztették eredeti svéd identitásukat, és napjainkban – többnyire – svédajkú finnek vallják magukat. Ez alól a nagy kivételt az Åland-szigetek lakói jelentik, akik 1921-ben széleskörű – Népszövetségi garanciával is övezett – területi autonómiát kaptak Helsinkitől. Jóllehet a Nemzetek Szövetsége a második világgéssel megszűnt, a régió autonóm státusa megmaradt, és átformálta az ålandiak életét, identitástudatát. Konkrétabban fogalmazva, az eredeti nagyon erős svéd azonosságtudatot, egy a helyiek által ålandi identitástudatnak nevezett jelenség váltotta fel. Ez utóbbi nem egyszerűen regionális azonosságtudatot, hanem egyfajta nemzettudatot jelent, melynek vizsgálata értékes tanulságokkal szolgálhat a közép-európai tudós közönség számára is.

Finns and Hungarians: discourses of nationhood and 'others'

Chair *Heino Nyyssönen* professor

University of Jyväskylä, Department of Social Sciences and Philosophy

hnyysson@yfi.jyu.fi

This panel composed of Finnish political scientists and Hungarian scholars on history and a literary studies seeks to introduce a comparative framework of study for the nation-building in the two countries, dealing with their others. In their project, they introduce a discourse theoretical perspective into the study. Who are the Finns and Hungarians - and who are they not? How are they articulated through the creation of otherness and national characters from 1900 to the present? How does the process of the literary prizes have an impact on the national canon, Finnishness and Hungarianness alike. The researchers all belong to the project group funded by the Academy of Finland, at the University of Jyväskylä, Finland, in co-operation with the Collegium Budapest and Collegium Helsinki. Here they present their recent and on-going work in this thematic. The panel is bi-lingual, and open for discussion in both Hungarian and English.

1. *Heino Nyyssönen* professor, University of Jyväskylä, Department of Social Sciences and Philosophy

hnyysson@yfi.jyu.fi

Two political anniversaries in the cold war Finland

The approach concentrates on two anniversaries and their political use in the second republic of Finland. At first there is a day to commemorate i.e. the anniversary of Winter War in November, and then another one to celebrate, the Independence Day a week later. I will systematically focus on how these days were celebrated and commemorated after the war until the late 1980s. There are several starting points in this kind of research, for example Max Jakobson's statements and the later edition of his classic book *Diplomaattien talvisota*. According to Jakobson the concept of defeat - thus not a victory in defeat - made an impact on Finns views of the future. Elsewhere President Kekkonen had warned not to be "noisy" and not to "romp" with independence. Finally I have Seppo Hentilä's view in mind that the 6th of December is "mere" a day among others and another one could have been chosen as well.

How both anniversaries and their annual remembering were framed in practice and in the context of Cold War? How traditions were invented, rituals repeated and how they changed in the course of years, if they changed? How commemoration became political and for whom? Who remembered and who tried to forget? Although Winter War has been studied thoroughly, I am convinced that the idea of newspapers and concentrating only on one week a year after year will bring interesting results, which are useful for history and political science or even for the greater public as well. I am conscious of a huge amount of source material but also eager to accomplish the job because of its pioneer nature. I am already familiar with this kind of method and the politics of memory on the basis of my recent study on Hungarian national anniversaries and their political content (forthcoming 2007).

2. *Árpád Welker* kutató, főosztályvezető-helyettes Budapest Főváros Levéltára

junior fellow, Collegium Budapest

welkerarpad@yahoo.com

Nationhood through otherness: making Finns and Hungarians in the early 20th century politics

The paper concentrates on the production of nationhood with view to the 'others' during first three decades of the twentieth century in Hungary and Finland. I research, thus, how the boundaries of the nation were defined through the representation of other-ness. The period under study seems particularly interesting for two reasons. First, nationalism became the official state-ideology for a while in both countries after the WWI and was bound to the "white" interpretation of history. Subsequently the World War brought about significant changes in the geopolitical position of the two countries in an era, which was dominated by nation-state thinking. Relying on my earlier research, I predict that those changes influenced the definition of nationhood, and that these modifications are detectable from the changes that occurred in the image created to characterize other groups. The ways in which it will happen are in the center of my research.

When talking about nationalism in this context, I strongly have in mind the words of the founding father of modern research on nationalism, Hans Kohn, who defined nationalism as a "state of mind". I do not treat nationalism in my research as a political movement, but rather as a phenomenon related to mentality and political culture.

Summarizing the attitudes and stereotypes that are of major interest, in the Hungarian context one would stress the perception of Jews, as an important element of the picture, and probably the neighbouring nations, in other words, the former minorities of the Austro-Hungarian Monarchy, not forgetting Germans as a good candidate for being the Significant Other. In the Finnish case, Russians and Swedes were those who served as the main groups in relation to which Finnishness could be best defined and tested.

3. *Emilia Palonen* postdoctoral researcher, University of Jyväskylä and Bauhaus Kolleg Dessau

emiliapalonen@yahoo.co.uk

Nation and the Problems Political Polarisation in Hungary - Consensus in Finland

Contemporary politics in Finland and Hungary are marked by opposite phenomena: consensus and polarisation. Both entail the articulation of nation and political negotiations with and over the notion of nationhood. This paper seeks to show how the two logics operate, how polarisation is maintained as a political strategy in Hungary, while in Finland the strategy is polarisation. As bi-polar hegemony (developing further the Gramscian concept of hegemony by Ernesto Laclau), polarisation also entails similar problems as consensus. Within the two camps internal critique and value-contestation are near impossible.

Polarisation in Hungary is centred around the claims on nationhood. In this process, nation gains different meanings depending on the other concepts of the party discourses. The contestation was at its height in 2002, but also 2006-2007 include these features. In the moments of high polarisation the political identifications between left and right become important in the Hungarians' daily life not just party politics.

In Finland, by contrast, politicising is avoided and nation is less referred to, though the 'national' and 'public' or 'common' interests feature in political contestation. Despite the moment of revival of the Finnish 'bourgeois camp' in the presidential elections of 2006, the political frontier is no longer emphasised in the 2007 general elections. The main parties are reluctant to point out to differences themselves. The three large parties (the Social Democrats, Centre Party and the Conservatives), rather, compete with the personalities of their PM candidates.

4. *Makra Hajnalka* magyaryelv tanár, Balassi Intézet, PhD hallgató, Finn Akadémia

makra.hajnalka@freemail.hu

Nemzet és identitás kérdései finn és magyar irodalmi díjakban

Az előadás fő kérdése, hogy hogyan kapcsolódnak az irodalmi díjak mint érték- és normahordozó, ill. –mutató rendszerek a nemzeti és egyéb identitásokhoz. Hogyan hatnak pl. az irodalmi díjak a nemzeti kánonra, milyen elvárásokat közvetítenek, teremtenek, ill. melyekkel állnak "harcban".

A nemzet és identitás fogalmainak megjelenését, interpretációit néhány példán, esettanulmányon keresztül mutatom be, finn részről elsősorban a Finlandia-díjon és az Állami-díjon, magyar vonatkozásban pedig a Kossuth-díjon valamint főként a rendszerváltozás után alakult új irodalmi díjakon keresztül.

Az irodalomnak mind a finn, mind a magyar irodalomban kiemelt társadalmi jelentőséget tulajdonítottak többek között a nemzet kialakításában, összefogásában, a nemzeti identitás teremtésében és megőrzésében. A finn irodalom esetében fontos kérdés, hogyan van jelen, és hogyan változott az irodalom Snellman-féle nemzet- és identitásteremtő feladata. Milyen identitást „teremtettek” a szocialista vezetők az irodalom segítségével, s hogyan változott ez a rendszerváltás után Magyarországon? Ezekre a kérdésekre itt az alapján próbálok válaszolni, kiket, mely műveket, milyen értékeket milyen indokok alapján díjaztak, ill. nem díjaztak különböző politikai kontextusokban különböző szimbolikus vagy diszkurzív hatalmak.

A kutatás vizsgálja a díjak szabályzatait, a bíráló bizottságok, odaítélő szervek indoklásait, nyilatkozatait, illetve a kritika sajtóbeli megnyilvánulásait a díjakkal, díjazottakkal kapcsolatban. Mindezek, a díjazás feltételei és következményei, kijelölnek egy diskurzust, melyek határai többek között arról is szólnak, kik és milyen értékek lehetnek elemei, például egy adott „hatalom” által elképzelt nemzetnek vagy identitásnak.

Identitás- és tudásdimenziók az európai integrációban I.

Szekcióvezető *Gazdag Ferenc* egyetemi tanár
Kodolányi János Főiskola, Magyar Külügyi Intézet
gazdag@ihasz9.hu

1. *Kiss J. László* egyetemi tanár Corvinus Egyetem, Andrásy Egyetem
dubium@externet.hu

Identításelemzés mint konstruktivista módszer

A külpolitikai elemzés neorealista és neoliberais módszerei mellett a 90-es években elfogadottá vált az identitásalapú külpolitikai vizsgálati eljárás. Az előadás arra törekszik, hogy bemutassa a konstruktivista elmélet és módszertan eljárásait, különös tekintettel a külpolitika és a nemzeti identitás kölcsönhatása vonatkozásában. Az elemzés alapvetően a nemzeti identitás és külpolitika témakörben folytatott, s az NKFP keretében futtatott hároméves projekt eredményeire támaszkodik. E vizsgálat eredményei már nyomtatott formában is elérhetők.

2. *Szilágyi István* tanszékvezető egyetemi tanár, Pannon Egyetem
iszilagy@almos.vein.hu

Identitások és identitásformák találkozása az európai multikulturális térben: a mediterrán tapasztalatok

Az előadás az Ibériai-félszigeti tapasztalatok alapján azt vizsgálja, hogy a multikulturalizmus, s ezzel összefüggésben a Latin-Amerika, a Maghreb-térség és fekete Afrika felől érkező migrációs hullámok és népvándorlás, a történelmi nemzetek és a történelem nélküli régiók identitásváltozásai, identitásformái és ezek találkozása milyen hatást gyakorol Portugália és Spanyolország nemzeti politikájára, külpolitikai törekvéseire, nemzetközi mozgásterére és közvetve az EU külpolitikai prioritás rendszerében is megnyilvánuló közösségi önazonosság kialakulására. Bemutatja, hogy az említett országokban e jelenségek a huszadik század utolsó harmadában milyen szubnacionális, nemzeti szintű, szupranacionális és interkontinentális-makro regionális intézményrendszert (Portugál Nyelvű Országok Közössége; Ibéramerikai Nemzetek Közössége) hoztak létre, s hogy az új regionalizmust képviselő struktúrák az uniós multikulturális térben mennyiben járulnak hozzá az európai identitás megerősítéséhez.

3. *Laczkóné Tuka Ágnes* tanszékvezető egyetemi docens
Pécsi Tudományegyetem BTK Politikai Tanulmányok Tanszék
tuka@btk.pte.hu

Az európai identitás problémái és az Európai Parlament erőfeszítései.

Az európai identitás kérdése, bár az eurobarometer már a 70-es években is készített ilyen jellegű felméréseket, elsősorban a 70-es évtized végén került napirendre a tagállamokban, amikor az euroszepticismussal szemben az integráció további mélyítésére születtek elképzelések.

A 90-es évek szerződés módosításai, amelyek egyik fő célja a „polgár-közeli Unió” megteremtése lett, felvetették a kialakuló többszintű kormányzás kapcsán az európai - nemzeti - helyi identitások viszonyát.

Az előadás kísérletet tesz arra, hogy feltárja, milyen területeken és milyen sikerrel próbálkoznak az EP tagjai a közös identitást erősíteni, mennyiben érzékelhető az európai identitás térnyerése a közvéleménykutatási eredmények alapján, illetve milyen okokkal magyarázható e kezdeményezések eredménytelenségei. Választ keres arra a folyamatra, amit

renacionalizálódásként értelmezhetünk és magyarázatot próbál találni arra a tényre, hogy a legutóbb csatlakozott tagállamok körében milyen okok miatt csökkent jelentősen az Európai Unió támogatottsága.

4. *Unger Anna* mb. előadó, ELTE ÁJTK PTE

unger.anna@freemail.hu

Európai polgári kezdeményezés – európai polgári identitás

Előadásom két részre bontható: egyrészt szeretném bemutatni röviden azokat a megközelítéseket, melyek a részvételi és a közvetlen demokrácia elemeivel javasolják az EU „polgár-közelibb” arcát kialakítani. Másrészt szeretném röviden ismertetni az elmúlt évek kezdeményezéseit, és az ezekből levonható első tapasztalatokat – míg ugyanis az egyes országokban tartott népszavazások alapvetően nemzeti-állami tematikával kerülnek a napirendre, és az állampolgárok alapvetően a nemzeti identitásuk alapján döntenek el a kérdéseket, addig az európai polgári kezdeményezés független a nemzeti identitástól. Egyrészt független a témáját tekintve, hiszen kifejezetten az integráció mindennapjaival kapcsolatos ügyekben indultak kezdeményezések (pl. egységes postai díjszabás kérdése), másfelől, az európai polgári kezdeményezés intézménye független a tagállam alkotmányos berendezkedésétől (míg egy népszavazás esetében alapvető, hogy az adott ország alkotmánya biztosítsa a népszavazás intézményét).

Identitás- és tudásdimenziók az európai integrációban II.

Szekcióvezető *Gazdag Ferenc* egyetemi tanár
Kodolányi János Főiskola, Magyar Külügyi Intézet
gazdag@ihasz9.hu

1. *Schmidt Andrea* egyetemi tanársegéd PTE BTK, Politikatudományi Tanszék
schmidta@btk.pte.hu

Egy támogatott „közép-európai identitás kísérlet”: a „Kárpátok projekt” értelmezési lehetőségei

Előadásomban az európai identitás egy szegmensét, a közép-európai államok „Kárpátok Projekt” résztvevőinek tevékenységét vizsgálom. Az Európai Unió Interreg CADSES program által támogatott, mintegy másfél éves működési múltra visszatekintő „Kárpátok Projekt” a régió országait próbálta egybefűzni, közös gondolkodásra és cselekvésre kényszeríteni. A projekt uniós tagállamok és Unión kívüli, a régióhoz tartozó országok közötti együttműködés céljából jött létre. A program egyszerre ölel fel területfejlesztési kérdéseket, intézményfejlesztést és a közös közép-európai tudat erősítésére és felelősségvállalásra ösztönöz. A közös identitástudat formálása érdekében közösen működtetett intézmények alapítására, fejlesztésére, konferenciák, workshopok szervezésére került sor. Kitűzött célként szerepel a régió belüli kohézió erősítése, - leküzdvé az esetleges, történelemben gyökerező ellentéteket – valamint az együttműködés, a közös gondolkodás, felelősségvállalás tudatosítása.

Előadásomban az elmúlt évek tapasztalatait, a szerveződés létrejöttének folyamatát, az esetleges vitás kérdések megoldási lehetőségeit, az együttműködés jövőjét kívánom elemezni választ keresve arra a kérdésre, segítheti-e az integráció – jelen esetben számos, közös identitásképző szervezet, intézmény működését elősegítő támogatás – a térségi identitás fejlődését.

2. *Dobos Edgár* PhD hallgató, Corvinus Egyetem
edgar.dobos@uni-corvinus.hu

Térbeli, időbeli, szimbolikus és hétköznapi dimenziók az európai identitásépítésben

„Létrehoztuk Olaszországot, most meg kell teremteni az olaszokat” – állapította meg Massimo d’Azeglio az olasz egység létrejöttét követő első parlamenti ülésen, Robert Schuman pedig már az európai integráció kezdetén azon a véleményen volt, hogy „mielőtt katonai szövetség vagy gazdasági egység lesz, Európának kulturális közösséggé kell válnia.”

A demokrácia- és legitimitás-deficit feloldását célozza a Margot Wallström által kezdeményezett, az EU jövőjéről szóló társadalmi vita kiszélesítését célzó ún. D-terv (*dialogue, debate & democracy*), a „közös európai narratíva” kitalálásának az igénye azonban korántsem előzmények nélküli. Az Adonnino Bizottság jelentése nyomán az 1980-as évektől közös szimbólumok – himnusz, zászló, emléknap, jogosítvány, útlevél – és kulturális programok – diák- és tanárcsere, Európa Kulturális Fővárosa, Eurovíziós Dalfesztivál – ösztönzik az „európai démosz” létrejöttét.

Előadásomban a konstruktivista társadalomelméletből kiindulva górcső alá veszem az európai identitásépítés lehetőségeit és korlátait a térbeli, időbeli, szimbolikus és hétköznapi dimenziók vizsgálatán keresztül. Az „emlékezet helyeinek” (*lieux de mémoire*) politikai felhasználása, az eredetmítosz konstruálása, az azonosulást segítő szimbólumhasználat a nemzetépítés klasszikus eszköztárával mutatnak rokonságot, a hétköznapi életből merített példák – történelemkönyvek átírása, eurón megjelenített képzetvilág és sportmérkőzések tapasztalatai – pedig rávilágítanak a tagállamok közötti határok újratermelésére.

3. *Juhász Adrienn Lilla* PhD hallgató, Corvinus Egyetem

adrienn.juhasz@uni-corvinus.hu

A mikroregionális identitásformálás dezintegratív erővonalai az Európai Unióban vs. európaizált szeparatizmusok

Ma is aktív szeparatista törekvések (mint dezintegratív regionális célok) az Európai Unió tagállamainak közel felében találhatóak, és Nyugat-Európában különösen felerősödtek. Az autonomista és szeparatista regionalizmusok, valamint regionális identitások felerősödése – paradox módon – azonban az integrációs lehetőségek pozitív megélését és percepcióját feltételezi. Ebben a tekintetben – elvben – az alulról építkező regionalizmusok nem kezdik ki az uniós szintű identitás-formálás folyamatát. Nagy kihívást jelentenek ugyanakkor az uniós közösségépítés, és egységes identitás szempontjából azok a regionalizmusok, amelyek a függetlenedést az uniós kerettől való távolmaradással kötik össze (pl. Feröer-szigetek). A partikuláris történelmi-kulturális hagyományokon, illetve etnikai-nyelvi vonásokon felépülő regionális mobilizációnak az uniós politikai agenda-formálás integráns részét képezi, amellyel a régiók – közeledve a háromszatú európai hatáskör-modellhez – fokozatosan a nemzetállami vonzerő kihívóiként jelennek meg. Mindez alapjaiban strukturálja át a hagyományos lojalitás-irányokat és az identitás-formálás csatornáit, és meg is vonja a regionalizáció és regionalizmusok közötti határt.

4. *Sebő Ákos* egyetemi hallgató, SZTE ÁJTK

seboakos@gmail.com

Európai identitás és jóléti identitás

A jóléti identitás problémája visszavezethető többek között a legitimációs elméletek azon irányzataira, amelyek valamilyen „jóléti”, „ellátási” vagy „szociális” legitimációkat állítanak előtérbe. A legitimációk sikere, hatékonysága nagyban függ az identitástól. Az identitások a legitimációk konstitutív elemei. A jólét stb. legitimációk egyaránt szerepet játszanak nemzetállami (pl. magyar) transznacionális (pl. EU) kontextusban. A vonatkozó szakirodalom szerint az EU legitimációs problémáinak egyik legfontosabbika a „jóléti legitimáció”.

A skandináv országok (nemzetállamok) példával szolgálnak arra, hogy egy társadalom identitásában mekkora szerepe lehet a jólétnek. Lásd a „people’s home” eszméjét Svédországban, és a svéd „jóléti identitást”.

A jóléti állam válságának egyenes következménye a jóléti identitások eróziója, illetve az azokhoz való ragaszkodások miatti feszültségek. A társadalmi identitások tudatos identitáspolitikával, identitások „kínálatával” is alakíthatók. Ahogy a Reagan-féle „neokonzervatív forradalom” is a hagyományos amerikai értékek mentén kínált alternatív identitást, úgy az EU-ban is megfigyelhető egy, a jóléti identitást leváltó, versenyképességre fókuszáló, alternatív európai identitás politikája, amely jól illusztrálható az Európai Monetáris Unió és a Lisszaboni-stratégia célkitűzéseivel.

IV. Civil , helyi és regionális identitások

Civil szervezetek identitása, állam, politika

Szekcióvezetők *Szabó Máté* egyetemi tanár és *Nizák Péter* PhD hallgató

ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet

mateloc@ajk.elte.hu

nizak@soros.hu

1. *Glózer Rita* egyetemi tanársegéd, PTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék

grita@maya.btk.pte.hu

Civil éthosz és civil identitás. Az identitás diszkurzív és narratív konstrukciójára a civil szférában

A közéleti-politikai színtérnek a rendszerváltás óta új és jelentős szereplői a civil aktivisták, akik önmagukat elsősorban egyes civil ügyek elkötelezettjeiként, civil szervezetek képviselőiként határozzák (és jelenítik) meg. Nemcsak ők maguk, hanem a politika, a közélet szereplői is így nevezik őket: „a civilek”. Úgy tűnik tehát, civilnek lenni ebben az értelemben valami állandó, meghatározható azonosságot jelent. De vajon mit takar ez a kategória, mitől lesz valaki „civil”? Van-e vagy vannak-e kifejezetten a civil szférára jellemző identitáskonstrukciók? Beszélhetünk-e általában vett civil identitásról? Ezek a kérdések túlon túl alapvetőek ahhoz, hogy egy előadás keretei között választ kaphatnánk rájuk. Kétféle közelítésben, két empirikus példanyagon keresztül magam is csupán lehetséges szempontokat vetek fel a válaszok kereséséhez.

A civil társadalom fogalmáról és megvalósulásáról folyó közéleti-szakmai diskurzusban a 90-es években társadalomtudományos értelmiségek (maguk is aktív „civilek”) próbálták körülírni a helyes civil szemléletet, magatartási normákat – valamiféle civil éthoszt. Tették ezt azért, mert úgy érzékelték, hogy a civil szférában valami nincs rendben, egészen pontosan a civil önértelmezéssel vannak bajok: az érintett szervezeteket a civil szellemiséggel összeférhetetlen mentalitás, morális válság jellemzi. A lehetséges civil éthosz körvonalazása részükről a civil identitás diszkurzív konstrukciójának kísérlete: milyen legyen az optimális, hiteles civil önértelmezés és ezen alapuló magatartás. Azaz bizonyos külső, normatív szempontból nézve, milyennek kellene lennie a „civil identitásnak”

Nonprofit és civil szervezetek körében folytatott kutatásaim során számos civil aktivistával, nonprofit vezetővel készítettem életút- és egyéb narratív interjúkat. Ezekből kiemelkednek a szférában tevékenykedőkre identitás-mozzanatok, melyek bemutatásával – a teljességre és reprezentativitásra való törekvés nélkül – a narratíván megkonstruált civil identitások jellegzetességeire hívom fel a figyelmet. A rekonstruált élettörténetek jellemző fordulatait, a beszélők szájából elhangzó markáns öndefiníciókat, saját helyzetük, pozíciójuk jellegzetes meghatározásait mutatom be előadásom második felében.

A példák ismertetésével mindkét esetben valamiféle civil identitás létezése, és annak diszkurzív illetve narratív konstruáltsága mellett érvelek. És nem utolsó sorban: az éthosz kívülről megfogalmazott és az identitás belsőleg szerveződő építménye azt is megmutatják, hogy a magyar értelmiség milyennek látná szívesen a civil szférát, és hogy maguk a civilek milyennek szeretnék láttatni magukat.

2. *Sebestény István* főtanácsos, Központi Statisztikai Hivatal

istvan.sebesteny@ksh.hu

A civil társadalom funkciói és működése a politika dimenziójában

A civil társadalom legfontosabb funkciói a következők: közjavak, közszolgáltatások biztosítása; speciális és részigények kielégítése; szolidaritás, jótékonyág; érdekegyesítés, érdekérvényesítés és –képviselés; társadalmi ellenőrzés a hatalom felett; önálló közösségi „ügyintézés”, közéleti aktivitás; közösségépítés, közösségi rekreáció; az önkifejezés, a tenni akarás terepe.

Ezek a funkciók azonban önmagukban nem tudnak érvényesülni. Akármennyire is „függetleníteni” szeretnék az állami szerepvállalástól, mindig ez utóbbi határozza meg, végül is milyen mértékben képes a civil társadalom szándékait és lehetőségeit valóságos cselekvéssé formálni. Hiszen mind a diktatórikus „civilfőb”, mind a túlzott „atyai gondoskodó”, állam fékezőleg hat az alulról jövő kezdeményezések kibontakozására. Az előbbi a kénytelen, az utóbbi a kényelmes passzivitás irányába tereli a civileket. Lehet azonban a hatalom még oly jóindulatú, próbálhat partneri viszonyt kialakítani a civil társadalommal, ösztönözheti tevékenységüket, az eltérő motívumok, a különböző „világnézet” eleve magában hordozza az egymás meg nem értéséből kiinduló súrlódásokat, konfliktusokat. Ha meghatározzuk azokat az alapvető – és tulajdonképpen közismert – tulajdonságokat, melyek a két társadalmi formáció ideáltípusait jellemzi, olyan ellentétpárokat állíthatunk fel, melyek önmagukban hordják a két szektor közötti feszültségek okait is:

Állam		Civil társadalom
<i>képviselési demokrácia</i>	↔	<i>részvételi demokrácia</i>
<i>paternalizmus</i>	↔	<i>függetlenség</i>
<i>változó és komplex érdekrendszer</i>	↔	<i>állandó és homogén érdekrendszer</i>
<i>eredmény-orientált</i>	↔	<i>érték-orientált</i>
<i>hivatali bürokrácia, formalitás</i>	↔	<i>rugalmasság, informális</i>
<i>bonyolult döntési mechanizmus</i>	↔	<i>ad hoc jellegű döntések</i>
<i>kiszámíthatóság, lassú reagálás</i>	↔	<i>bizonytalanság, gyors reagálás</i>
<i>finansziális korlátok</i>	↔	<i>humán erőforrás korlátok</i>
<i>szabálykövetés</i>	↔	<i>célkövetés</i>
<i>felelősség</i>	↔	<i>elkötelezettség</i>

A kérdés az, vajon a valóságban, a tényleges működés során mennyire áthatolhatatlan a távolság a két oldal között, s egy normális társadalomban ez vajon nem éppen egy közmegelegedést kiváltó munkamegosztás feltételeit alapozza meg?

Ugyanakkor a mindenkori civil társadalom a mindenkori politika által meghatározott működési keretek között tud csak létezni. A civil társadalom lényege éppen az, hogy a mindennapi társadalmi lét szerves részeként nyíltan és nyilvánosan tevékenykedjen, legfontosabb funkciója éppen az, hogy az államot irányító hatalom és az államot alkotó társadalom közötti párbeszédet, információáramlást elősegítse, a kiegyensúlyozott kapcsolatot fenntartsa, konfliktushelyzetek esetén közvetítsen, s ha kell, határozottan kiálljon a kormányzat ellenében is a kormányozottak érdekében. Erre a feladatra a civil társadalomnak csak az a képviselője vállalkozhat, aki hajlandó megismerni és megérteni a politikusok gondolkodását, de ő maga nem akar politikussá válni. A civil, aki politizál, már nem civil többé, viszont a civil, aki nem hajlandó politikusok fejével gondolkodni, nem tudja a civilek érdekeit képviselni. Olyanokra van szükség, akik művelni tudják a „civil politika” művészetét. Ezek olyan személyek, akik ugyan a civil társadalom tagjai, de a közhatalom letéteményeseivel való kapcsolatfelvétel során bürokratákként is képesek viselkedni. A civilek és kormányzat párbeszéde sokszor azért válik parttalanná, mert a civilek nem beszélnek „bürokratául”, a kormányzati képviselők pedig nem értik a civil nyelvet. Milyenek lehetnek ezek a közvetítők? Elsősorban ismerniük kell az államgépezet működését, a jogi, gazdasági szabályrendszert, mind a hatalmi, mind a civil intézmények jogait és

kötelezettségeit. Másodsorban tisztában kell lenniük azzal is, hogy a civil társadalom igényei, követelései eredeti formájukban – ha mégoly jogosak is – sokszor nem terjeszthetők a maguk nyers formájában a döntéshozó szervek elé. Harmadsorban vigyázniuk kell arra a függetlenségére, amit a civil társadalomtól kapott. Negyedszer, a civil társadalom képviselőjének sohasem szabad törekednie arra, hogy döntési pozícióba kerüljön. Ez a politikusi ambíciók része, a döntéshozatal olyan felelősséggel jár együtt, aminek felvállalása egyet jelent a hatalomba való betagozódással.

Hol van tehát a határ, hol ér véget a civil lét, a függetlenség, illetve mennyire lehet hasznos a társadalom számára az a civil, aki viszont független, de ezáltal tehetetlen marad?

3. *Kákai László* egyetemi adjunktus, PTE BTK Politikai Tanulmányok Tanszéke

kakail@btk.pte.hu

Nonprofit szervezetek problémái és kapcsolatépítési hiányosságai

Előadásomban két kérdéskörrel szeretnék foglalkozni. Az egyik abból indul ki, hogy a civil szervezetek politikai kultúrájáról, jóval nehezebben tudunk információt gyűjteni, mint a lakosságtól. Bár a szervezetek vezetősége és annak tagsága egyben tagja a társadalomnak is, így véleményére, magatartására mindazok a folyamatok hatnak, mint amelyek az állampolgároknak. De vajon ez a hatás másképp jelentkezik náluk, mint az állampolgároknál? Hiszen egy szervezetet egy fajta közösségi tenni akarás, érdekképviselet, vagy valamilyen közösségi szolgáltatás nyújtása hív életre, amelyet a tagjai önként, minden fajta külső kényszer nélkül szabad akaratukból hoznak létre, működésük pedig a tagok önkéntes, gyakran anyagi ellenszolgáltatás nélküli munkáján alapul. A kérdés, hogy a szektor szereplőinek véleménye, szerepükről alkotott felfogása alapján *milyen képet festhetünk fel a civil szervezetek világáról*. A másik terület, ami lényegében összefüggésben van ezzel abból a gyakorlati tapasztalatokból vonatkoztatott elméleti megállapításból indul ki, miszerint: a nonprofit szervezetek gyakran a társadalmi részrendszerek kapcsolódási pontjain állnak. Működésük sikeres feltétele egyfajta *kapcsolódási képesség kialakítása* az intézményi rendszer többi szereplőjével, a társadalmi partnerekkel. Egy civil szervezet érdekérvényesítési erejét, pályázati sikerességét, akár a helyi, a megyei vagy akár az országos közéletben jelentősen befolyásolja az, hogy *milyen kapcsolati hálóval rendelkezik*, céljainak elérése érdekében *milyen erőforrásokat képes mozgósítani*.

E két kérdéskört az elmúlt három esztendőben végzett empirikus vizsgálatok adatainak bemutatásával szemléltetném.

4. *Brachinger Tamás* főiskolai adjunktus, Eötvös József Főiskola Baja

doktorjelölt, PTE BTK Multidiszciplináris Doktoriskola

brachinger.tamas@ejf.hu

A civilek közvetlen politikai szerepvállalásának hagyományai, korlátai, autentikusságot gyengítő hatásai. Paradoxon a hazai civil érdekérvényesítésben

A magyarországi civil szervezetek tevékenységük szerinti csoportosításából megállapítható, hogy a direkt politikai szervezetek (pártokat ide nem számolva) száma elhanyagolható mértékű a más célból létrehozott öntevékeny szervezetekhez képest. Jóval összetettebb a helyzet, ha megvizsgáljuk, hogy egy-egy (önkormányzati) választáson a hány szervezet kérte a nyilvántartásba vételét (1990-től, 2006-ig), ezzel a jelöltállítás lehetőségét? A jelöltállító szervezetek döntő többsége társadalmi szervezet –nem párt-, amelyek nem a statisztika vagy a jogi norma értelmezése szerinti politikai tevékenység folytatására, hanem települési, térségi partikuláris érdekek, a lokálpatrióta érzület, egy-egy többé-kevésbé körülhatárolható helyi közösség képviseletére szerveződtek és jellemzően lokális, térségi vagy megyei hatókörűek,

esetleg hálózatszerűek (nyugdíjasok, nagycsaládosok). Közvetlen politikai tevékenységnek, gyakorlati megfontolásból a jelöltállítást tekinthetjük. Igaz, a közhasznúság kritériumainál például nem kizáró ok a helyi önkormányzati választáson való indulás, csak a megyei- és a fővárosi közgyűlési választáson történő listaállítás illetve az ebben a körben nem döntő jelentőségű országgyűlési választás.

Utóbbi, időnként mégis figyelmet kap egy visszatérő közjogi javaslat formájában, amely az Országgyűlés második kamarájának alkotmányosan nehezen igazolható létrehozását célozza. Korábban politikai pártok (kisgazdák, MSZP), újabban egy civil kezdeményezés (Országos Civil Fórum) karolta fel az ötletet. Visszatérve a civilek politikai versenyben való részvételének igazi színteréhez, a lokalitáshoz, a magatartásukkal kapcsolatos dilemmát a következő körülményekkel magyarázom; az organikus társadalomfejlődés hiánya, a tanácsrendszer hagyatéka és a helyi hatalomnak a központi kormányzattal szemben kialakított kezdetleges autonómiája okán a helyi önkormányzat, nem az angolszász értelemben vett helyi közösség önigazgatását jelenti elsődlegesen. Sokkal inkább, a közhatalmi dimenzió a hangsúlyos, amelyben a participáció lehetőségét, tetszik-nem tetszik, a választáson való jelöltállítás és mandátumszerzés adja. A választási rendszer kettőssége miatt ez a kistélepléseket kevésbé érintő probléma. A politikailag tagoltabb tízezer lélekszámúnál nagyobb településeken; kis- és középvárosokban és a megyei jogú városokban a civil szervezetek viszont azzal a kihívással szembesülhetnek, hogy a pártokhoz hasonló eljárásokban kell részt venniük, ha az érdekközlációjukat akarják érvényesíteni. Az első három választáson, 1998-ig, legalábbis statisztikai értelemben (sic!) autentikus szereplői a helyi hatalomnak. Mandátumaik száma választásról-választásra nő, amelyben az önállóan megszerzett mandátumok szerepe döntő! Addig sem igazolta persze semmi, hogy mennyire függetlenek a hatalmi játszmáktól. A belpolitikai helyzet, 2002-re olyan kiélezetté vált, hogy az önkormányzati választásokon akkor lehetett civil szervezet eredményes, ha választási koalícióban vett részt pártokkal. A társadalmi szervezetek (sic!) önálló mandátumszerzési esélye a 2006-os önkormányzati választáson tovább gyengült, a választási koalícióban való indulás esélye tovább nőtt, de összességében is kevesebb civil mandátum realizálódott, mint korábban. A megszerzett „civil” „képviselői helyek nagy része a pártok szatellit szervezeteit illette meg.

A civil szervezetek helyi hatalomban való részvételének paradoxonja, hogy amíg az adott szervezet befolyása nő, működési feltételei javulhatnak, a szervezet képviselői a szervezettel kapcsolatos döntéseket közvetlenül alakíthatják, addig elveszhet a civil kurázi, az autentikusság. A hatalomban való részvétel gyakran jár kényszerű kompromisszumokkal, amely nem tesz jót az autonóm működés kritériuma teljesülésének. A jelenség valószínűleg gyerekbetegség, önkormányzatiságunk első másfél évtizedének sajátossága és idővel „helyére”, más pályára kerül a civil vs. reláció ezeknél a szervezeteknél is. Legalábbis a jelenlegi közjogi struktúrában.

5. Gyulai Attila kutatási igazgató. Political Capital Institute
doktorandusz, ELTE ÁJK Doktori Iskola

gyulai@politicalcapital.hu

„WWW.KOSSUTHTER.COM”

Tiltakozások, tiltakozók és a balatonöszödi beszéd

Az előadás azt vizsgálja, hogy milyen diszkurzív jellemzői vannak egy olyan tiltakozásnak, amelyet nem egy korábban már kialakult (ön)definícióval rendelkező, hanem éppen a tiltakozás során formálódó, folyamatosan mozgásban és változásban lévő szereplő folytat.

A Kossuth téri tiltakozás nem tekinthető homogén egységnek. A téren különböző pozíciók alakultak ki, és ezek a pozíciók sokszor ellentétbe kerültek egymással is, és bár az ellenfél

kívül mindegyikük számára egyformának látszhat, belül abban sem volt egység, hogy pontosan miként lehet és kell meghatározni ezt az ellenfelet. Ahogyan többféle célmeghatározás, úgy több lehetséges cselekvési stratégia figyelhető meg. Az eltérő stratégiák pedig eltérően hoznak létre szövetségeket. Szereplők sokasága tett kísérletet arra, hogy saját pozícióját megalapozza, létrehozza a követelő és a követelések legitimitását. Az eltérő legitimitációs stratégiákból pedig olyan következtetések születtek, amelyek hol összekapcsolták hol elválasztották a tiltakozókat. Az, hogy mit takar a „Kossuth tériek” fogalma, a szereplők számára sem volt mindig adott, bár az egységesítésre a tiltakozók azon része kísérletet tett, amely önálló kommunikációs csatornát hozott létre önmaga megjelenítésére (www.kossuthter.com).

A tiltakozás követeléseinek középpontjában a kormány, illetve a kormányfő távozása állt. A balatonöszödi beszéd szó szerinti értelmezése alapján a tiltakozók a kormány felhatalmazását vitatták, és ebből kiindulva követelték a helyzet rendezését. A tiltakozás azonban nem előzmény és történelem nélküli: eleve meghatározott perspektívából tekintett az eseményekre, amelyek régóta meglévő politikai követeléseket és politikai pozíciót aktualizáltak. A konkrét kormány felhatalmazásának elvitatása így a politikai és alkotmányos rendszer megkérdőjelezésévé szélesedett, sőt az előbbi igazolásává vált az utóbbi jogosságának. A tiltakozás ennek megfelelően viszonylag gyorsan pozitív követelésekben is megjelenhetett. A különböző alkotmányjavaslatok egy forradalom teremtette helyzetre hivatkoztak, és kerültek szembe azzal az elutasítással, amely alkotmányon kívülinek nyilvánította az alkotmányozási követeléseket.

A tiltakozásokkal szorosan összekapcsolódott az Országgyűlés legnagyobb ellenzéki pártjának stratégiája. A Fidesz-MPSZ (valamint a KDNP) is a tiltakozók közé sorolható, de a Kossuth térhez való viszonya külön vizsgálatot igényel. Az ellenzék október 6-i nagygyűlése, az azzal kezdődő sorozat új kereteket szabott a Kossuth tériek számára is. A Fidesz nem csupán a tiltakozók között felállított kordonokkal, de az időhatárokkal (minden nap 17-18 óra között) is hangsúlyossá tette elkülönülését a többi tiltakozótól, amelyek megőrizve eredeti követeléseiket, stabilizálhatták pozíciójukat most már a Fidesszel szemben is. A stabilizálódás azonban marginalizálódást is jelentett, aminek az egyik oka éppen az, hogy az értelmezések igyekeztek távol tartani magukat a helyzetből adódó esetlegességtől: hogy a tiltakozás önmagát életben és kézben tartsa, követeléseinek képviseléséhez olyan stratégiát alkalmazott, amely a mozgástér drasztikus beszűkülését eredményezte.

Helyi identitás, tudás, önkormányzat

Szekcióvezető *A. Gergely András* tudományos főmunkatárs

MTA Politikai Tudományok Intézete

agergely@mtapti.hu

1. *Zsebéné Dobó Marianna* főiskolai tanársegéd, Eszterházy Károly Főiskola Politológia Tanszék

domar@ektf.hu

Önkormányzatok viszonyrendszere. A kisebbségi és a települési önkormányzatok együttműködésének szabályozása és menedzselése a döntéshozatali folyamatban

Számos pozitívuma és eredménye mellett azonban a települési és a kisebbségi önkormányzatok viszonya kezdetben sem volt mentes a konfliktusoktól, és ezek észlelésében, megoldási módozataikban is lényeges eltéréseket tapasztalhattunk.

Az előadás célja *egyrészt* annak a kérdésnek a feltárása, hogy a települési szinten történő menedzsmenti szemlélet érvényesítésével erősíthetők-e a kisebbségi önkormányzatok, vannak-e ebből eredő ütközési pontok a települési és a kisebbségi önkormányzatok között, vagy éppen ez az a terület, amely mérsékeli, oldja a jelentkező feszültségeket. *Másrészt* a kisebbségi önkormányzatok döntéshozatali mechanizmusainak feltérképezése, a települési önkormányzati döntésekhez való igazodás jegyeinek, okainak összegyűjtése, elemzése, értékelése és az eredmények közreadása annak érdekében, hogy a hatékony döntésmechanizmust alkalmazó menedzsmenti szemlélet a kisebbségi önkormányzatok működésében hogyan szolgálhatják a demokratikus legitimitás erősödését.

Az előadás a 2006-ban végzett empirikus kutatás és dokumentumelemzések eredményeire épül, amelyben egy észak-magyarországi város, Eger önkormányzati viszonyrendszerét térképeztem fel, a kisebbségi önkormányzatokat nem önmagukban, hanem a kisebbségi közösségekhez és más intézményekhez, valamint a települési önkormányzathoz való viszonyukban tanulmányozom.

2. *Kónya Márton*. doktorandusz, PTE BTK Multidiszciplináris doktoriskola; üzletvezető, POLI-MED

marton.konya@gmail.com

Hálózati kormányzás? – a részvétel változó mintái a helyi politikaformálásban

A hálózati kormányzásról írott tanulmányok kiemelik, hogy olyan politikai-igazgatási szféráról van szó, amely rendkívül rugalmas, kevésbé szabályozott, tehát messze van a jogszabályokkal megalapozott és körülbástyázott kormányzatoktól, ugyanakkor sokkal tartósabb eljárásokkal és szerveződésekkel, továbbá sokkal világosabb célokkal rendelkezik, mint az állampolgárok esetleges és diffúz társaságai. A network governance aktorai tehát különféle társadalmi státusú szereplők, úgynevezett *stakeholderek*, akik különböző kapcsolati hálókbba szerveződve intézik ügyeiket, szereznek érvényt elképzeléseiknek, kormányozzák saját magukat, formálják a helyi tudást.

Az előadás alapjául szolgáló kutatás az alábbi kérdésekre keresi a választ:

- 1) Mit jelent a network governance, és hogyan értelmezhető a helyi politikaformálásban?
 - 2) Kik a network governance főszereplői, hogyan valósulhat meg az együttműködés a különböző aktorok között?
 - 3) Milyen tendenciákat látunk az Európai Unió tagállamainak önkormányzati rendszerében?
- A kutatás a network governance szakirodalmának áttanulmányozása mellett empirikus elemzésben veszi górcső alá a jelenlegi trendeket, megvalósulási mintákat.

3. *Sánta Edina* PhD hallgató, PTE Modernitás Kultúratudományi Doktori Program
edinasanta@gmail.com

Köz'tér'kép

Előadásomban egy Köz'tér'kép nevű társadalmi innovációt és részvételi demokráciát fejlesztő új média projektet és annak kutatási lehetőségeit szeretném bemutatni, vitára bocsátani. A Köz'tér'kép egy jelenleg épülő társadalmi innovációs és tudástranszfer hálózat, térinformatikai rendszer, amely online és egyben offline (teleház, művház, stb.) közösségi terekben szerveződik. Ez a projekt számos olyan kérdést vet fel, amelyen keresztül lehetőségem nyílik a szekció által is felvetett kérdések megvizsgálására: egy új, egyszerre online és offline közösségi térben, hálózatban hogyan jelennek meg és működnek a civil társadalom „többes-identitású” aktorai; milyenek, hogyan jelentkeznek az egyes civil társadalmi szintek interakciói és konfliktusai; hogyan kooperálnak a szintek; hogyan viszonyul a hatalom a projekthez; milyen diskurzusok jönnek létre a rendszerben és ezek hogyan szűrődnek át a különböző nyilvánossági szinteken. Kultúrantropológiai vizsgálatom fókuszában az áll, hogy a részvételi demokratikus-, információs- és tudástársadalom „szentháromságának” fejlődése hogyan manifesztálódik a magyar „valóságban”, egy konkrét projekt, a Köz'tér'kép használatán keresztül. Előadásom – amely a kutatási projektem és módszertanom bemutatása – talán egy új, kultúrkritikai, kulturális antropológiai nézőponttal tudja gazdagítani a témát/irodalmat.

4. *Füri Anikó* PhD hallgató, PTE BTK Multidiszciplináris Doktoriskola; kereskedelmi menedzser, Füri Kft

ancos@freemail.hu

A polgármester szerepe a település fejlődésében

A helyi politikában meghatározó szerepet tölt be a polgármester. Fontos, hogy milyen kvalitásokkal, személyes kapcsolatokkal rendelkezik. Mindez másként érvényesülhet egy városban illetve egy faluban. Utóbbi esetben elmondható, hogy mindenki személyes ismerősének tekintheti a település vezetőjét. Egy városban már csak méreteinél fogva sem lehetséges ez.

A tanulmányban arra térek ki, hogy hogyan ítélik meg maguk a választópolgárok vezető politikusukat. Céлом hogy összehasonlítsam a politikus és a választó szemléletét, s mindezek alapján meghatározni milyennek kell lennie egy helyi politikusnak.

Előadásomban korábbi empirikus kutatási tapasztalataim alapján összehasonlítom, hogy egy vezető személyiség milyen eredményeket érhet el egy városban illetve egy faluban. Hogyan képes befolyásolni a polgármester a foglalkoztatás politikát, a település fejlődését.

5. *Ráczné dr Horváth Ágnes* tanszékvezető főiskolai tanár, Eszterházy Károly Főiskola Politológia Tanszék

raczagi@ektf.hu

Politikusok és köztisztviselők a helyi döntéshozatalban

A politikusok és köztisztviselők szerepvállalásának megítélése sem Magyarországon, sem a nemzetközi viszonylatban nem egyértelmű. Mi a feladata a bürokráciának, és hol vannak a politika, a politikusok cselekvésének határai? A helyi, települési tapasztalatok sokszor egybecsengenek a szakirodalom megállapításaival (a politikus dönt, a köztisztviselő végrehajt), de gyakran speciális jelleggel is bírnak.

Az előadás a 2004-2006-ban végzett OTKA kutatás empirikus anyagára épül: egy észak-magyarországi kisváros példáján keresztül elemezhetjük a politikusok és a köztisztviselők egymáshoz való viszonyát, a döntéshozatali folyamat relevanciájában.

Az előadás célja annak a „hibridizálódási” folyamatnak a bemutatása, mely a bürokratikus tevékenység átpolitizálódásáról és a jelenlegi politikai tevékenység bürokratizálódásáról szól. Az előadás három kérdést vizsgál részletesen.

1. Mit jelent a hatalom dominanciája a helyi döntéshozatali folyamatokban: mikor, melyik csoportnak a kezében volt a döntéshozatal, mikor és miért változott meg az 1990-től napjainkig tartó időszakban.
2. Elemezzük a döntések hátterének, motivációjának, céljának és megvalósításának körülményeit.
3. Vizsgáljuk a köztisztviselők és a politikusok közötti konfliktusok okait, formáit, illetve az együttműködések lehetséges színtereit.

6. *Hajnal György* tudományos főmunkatárs, Magyar Közigazgatási Intézet
<mailto:gyorgy.hajnal@mki.gov.hu>

Szervezeti és működési korszerűsítés a polgármesteri hivatalokban:

Egy országos felmérés tapasztalatai

Az előadás konkrét kutatás tapasztalataira épül. A kutatás - egy 2006 folyamán a magyar polgármesterek országosan reprezentatív mintáján végrehajtott kérdőíves felmérés empirikus bázisán - a korszerűnek számító szervezeti-működési megoldások önkormányzati alkalmazását vizsgálja. A kutatás alapkérdései négy csomópont köré rendezhetők; ezek:

- (a) a különböző technikák alkalmazásával és elterjedtségével,
- (b) az önkormányzati döntéshozók informáltságával,
- (c) az egyes technikákkal kapcsolatos alkalmazási tapasztalatokkal, valamint
- (d) a döntéshozók által a "korszerű közigazgatás" fogalmának tulajdonított jelentésekkel kapcsolatos mintázatok.

Regionális identitások I.

Szekcióvezető *Pálné Kovács Ilona* egyetemi tanár

PTE BTK, MTA RKK

palne@rkk.hu

1. *Oláh Miklós* doktoriskolai hallgató, PTE BTK Interdiszciplináris Doktoriskola ügyvezető, Balaton Fejlesztési Kht.

olahmiklos@balatonregion.hu

Terek és identitások a Dunántúlon

A társadalmi identitás jellemzőinek megismerése nem önmagáért való hasznavehetetlen, mellékes, tehát felesleges dolog, olyan, amivel nem kell számolni. Egyik dimenziója, a térséghez kötődés. Az emberi közösségek társadalmi térhez való viszonya, és az intraregionális kohézió minősége ad irányt és mértéket a társadalmi aktivitásnak.

A területi identitás jelenléte, mértéke, földrajzi kiterjedtsége, alkotóelemei ha nem is egykönnyen, de azért mérhető kategóriák, tehát tisztázható, ezért tisztázandó kérdések. Mivel az identitást körülményes importálni, hordozóit már csak azért is szükséges megismerni, mert ott, ahol nincs, illetve nem a megfelelő jellemzőkkel (pl. tartalommal, területi tulajdonságokkal) található meg, érdemes megismerni, hogy milyen módon katalizálható, mely eszközökkel segíthető elő annak kialakulása, melyek hatnak létrejöttének ellenében, mely mesterséges beavatkozással milyen hatásokat érhetünk el, képesek vagyunk-e erre valójában, egyáltalán: megtérülő, avagy felesleges, esetleg kifejezetten káros beruházás-e a regionalizálás politikai marketingjére való költés?

Az előadás a magyar regionalizáció egy fontos szakaszában a Dunántúl három, ráadásul egymást részben átfedő térségének (Közép-Dunántúli területfejlesztési statisztikai régió, Veszprém megye, Balaton régió) elemzésére tesz kísérletet néhány kiragadott példa összehasonlítása révén.

2. *Kunszt Márta* egyetemi docens, PTE BTK Politikai Tanulmányok Tanszék

kunszt@btk.pte.hu

Lehetséges-e kulturális alapú régiófejlesztés?

Az előadó a pécsi EKF programhoz kapcsolódva elemzi, hogy a tervezett programok mennyiben kapcsolódnak össze a régióval, illetve általában a kultúra lehet-e a régiófejlesztés bázisa, és mennyire járul hozzá a regionális kohézió erősödéséhez. Ismertetésre kerül az EKF program előkészítésének folyamata, a jellemző szereplők, és a regionális együttműködésre kijelölt főbb területek. Az előadó be kívánja mutatni, hogyan járulhat hozzá az ERKF program a régió belső kohéziójának erősödéséhez

3. *Hajdú Zoltán* tudományos tanácsadó, MTA RKK DTI

hajdu@rkk.hu

A magyarországi nagytérségi identitásról

Az identitás (önazonosság) az egyik legbonyolultabb történeti, társadalmi, gazdasági, jogi, vallási, nyelvi, lelki stb. elemeket hordozó, integráló, részben perszonális, részben pedig kollektív kötődéseket hordozó, kifejező kategória. A „területi identitás” esetében ez a rendkívül bonyolult fogalom még egy, egyértelműen nehezen megfogalmazható, értelmezhető

elemmel – a területiséggel, illetve annak hierarchiájával - gazdagodik. A magyar területi identitás(hierarchia) sajátos jellemzője, hogy a települési identitás mellett az ország, a nemzet jelent meg elsődleges „identitásközösségként”. A település és az ország/nemzet közé a politikai elit szerveződési és érdekérvényesítési szintjének megfelelően a megyei identitás épült ki viszonylag szervesen.

A területi, nagytárségi identitást illetően külön kell kezelni az 1918 előtti történeti ország-területet, illetve a trianoni államterületet. A nagytárségi identitás legnagyobb problémája, hogy az elsődleges térbeli szocializáció, a gazdasági, társadalmi, politikai stb. modernizáció térbeli kerete a történelmi Magyarország volt, a trianoni államterület lakossága hosszú időn keresztül „nosztalgia nagytér-identitás hordozója volt”, s ez a történeti ország-területtel volt azonos.

A nagytárségi identitás-keretek (Alföld, Dunántúl stb.) megjelentek ugyan a szépirodalomtól kezdve az oktatáson és a tudományos kutatásokon keresztül az újságok címében is, de gyengék maradtak.

A trianoni államterületen belül 1920 után az „országos szint alatt” a megye maradt a politikai és közélet elsődleges területi kerete, nem jött létre a politikai érdekek szintjén nagytárségi identitás.

Az európai uniós csatlakozás utáni nagy átalakítási folyamatban a „régió” sokféle tartalommal jelent meg, de rövid távon megmaradt (feltehetően meg is marad) igazgatási, tervezési, „pénzsztrázi” kategóriának. A területi identitás szempontjából a kérdés az, hogy a kívülről szorgalmazott „érdekelismerések” miként és hogyan válhatnak egy adott térségben élő népesség „belső vállalásává.”

4. Cseresnyés Ferenc egyetemi docens, PTE ÁJK

cseri@ajk.pte.hu

Regionális identitás kialakításának kísérlete a nemzetiségpolitikában

Szemben az országos külpolitika időnkénti eredménytelensége és kiszolgáltatottsága miatti frusztráltságával, a határokon átívelő, regionális együttműködés, alacsonyabb szintről kiinduló kezdeményezésként, elméletileg kevesebb zökkenőt ígért. A sikeres regionális együttműködés, és ezzel egy erős regionális identitás létrejötte előtt is jelentős akadályok tornyosulnak.

Az Alpok-Adria Munkaközösség 1984-ben létrejött Kisebbségi Munkacsoportja megbízást kapott egy jelentés elkészítésére a tagterületekben élő etnikai kisebbségekről. Az évtized második felében megvalósult projekt jelentősége nem csupán úttörő jellegében mutatkozott meg a kisebbségi problémák nyílt felszínre hozásával, hanem egyben pozitív példá(-ka)t mutatott fel az 1989/90-ben szabadabb és demokratikusabbá váló tagterületek számára az említett kérdéskör lehetséges kezelési módjait illetően.

Az egykori Jugoszlávia véres etnikai konfliktusainak utóhatásai azonban rányomták bélyegüket a projekt 1990-es évekbeli folytatására.

5. Oláh József vállalkozó, doktorandusz, PTE BTK Interdiszciplináris Doktoriskola

amarotraj@szivnet.hu

Roma érdekérvényesítő intézmények a Közép-Dunántúli régióban

Előadásomban szeretném ismertetni, hogy az egyre növekvő számú roma érdekvédő szervezetek hogyan és milyen módon működnek, milyen kapcsolatrendszerrel rendelkeznek, és milyen eredményt tudhatnak maguk mögött; valamint azt, hogy hogyan értékelik az állami politikában megjelenő, romákat segítő cselekvéseket. A Közép-Dunántúli Cigány Kisebbségi Önkormányzatok vizsgálatával szeretném bemutatni, hogy a demokratikus lehetőségeket

mennyire sikerült a roma érdekvédőknek a gyakorlatban megvalósítani, valamint, hogy milyen kompetenciákkal rendelkeznek a régió gazdasági és politikai döntéshozó testületeiben:

1. CKÖ képviselők jellemzői és attitűdjei
2. CKÖ infrastrukturális jellemzői
3. CKÖ pénzügyi forrásai
4. CKÖ tevékenységi köre
5. CKÖ kapcsolatrendszere
6. CKÖ érdekképviselési hatékonysága
7. CKÖ képviselők törvényekkel, intézményekkel való elégedettsége

6. *Hacsi Lajos* politológus, Eszterházy Károly Főiskola Politológia Tanszék

hacsil@ektf.hu

A „kifehéredett” megye. Avagy: a Heves megyei választók politikai identitásának változása a 2006-os önkormányzati választások tükrében

Ha ránézünk Magyarország politikai térképére, amelyet a megyegyűlések politikai összetétele narancssárgára festett, két fehér foltot találunk csupán: Budapestét és Heves megyéét. Ebben a két közgyűlésben alakult ki ugyanis mandátummegyezés a két politikai oldal között.

Heves megyében, ahol 1994-től mindig baloldali, szociálliberális túlsúly (és a piros szín) volt a meghatározó, most az október 1-jei önkormányzati választás megváltoztatta a helyi politikai erőviszonyokat.

Az erőviszonyok nagyon kiegyenlítettek: A negyvenfős Heves megyei közgyűlésben a 20 mandátumot szerző MSZP és a szintént 20 mandátumot elnyert Fidesz- pártszövetség között patthelyzet alakult ki.

Mi állhat e változások mögött? Megváltozott-e a heves megyei szavazók, szavazótáborok politikai identitása 2006 tavaszától 2006 őszére? Létezett-e egyáltalán lokális politikai identitás a megyében? Mennyire tekinthető váratlannak ez a baloldali vereség? Mi történt Egerben? Előadásomban a 2006-os országgyűlési és az önkormányzati választások egri és Heves megyei listás eredményeit értékelve ezekre a kérdésekre keresem a válaszokat.

Regionális identitások II.

Szekcióvezető *Pálné Kovács Ilona* egyetemi tanár

PTE BTK, MTA RKK

palne@rkk.hu

1. *Kern Tamás* egyetemi tanársegéd, PTE BTK, Századvég

kern@szazadveg.hu

A régiós identitás a Dél-Dunántúli régió megyei napilapjainak tükrében

Az előadás egy empirikus vizsgálat eredményeire épül, amely 2000-től kezdődően országos és helyi lapok a tartalomelemzés módszerét alkalmazó elemzésével igyekszik egyrészt a regionális nyilvánosság, másrészt a regionális kohézió helyzetét bemutatni.

Napjainkban a globalizációval párhuzamosan felértékelődik a lokalitások szerepe. A regionalizmus, a régióról való gondolkodás alapvető kérdése, hogy a helyi és a területi társadalmak hogyan élik meg mindennapjaikban az ezzel járó politikai, gazdasági és közigazgatási változásokat. Nyugat-európai tapasztalatok alapján állíthatjuk, hogy a sikeres térségben megjelenik a régióval való azonosulás. Ezeknek a térségeknek a lakói büszkén vallják magukat a térséghez tartozónak, ezért társadalmi aktivitásuk is magasabb. Magyarországon viszont a régióról való közgondolkodás csak az utóbbi 10-12 év terméke, így ezek az erős kötelékek nem, vagy csak nyomokban alakultak ki. Az előadás a Dél-dunántúli Régióban kialakulóban lévő folyamatot vizsgálja a sajtóelemzés módszerével. Ennek megfelelően a vizsgálatba bevont három megyei napilap (Új Dunántúli Napló, Somogyi Hírlap, Tolnai Népszó) cikkei alapján igyekszünk feltárni a régiós identitás mibenlétét és sajátosságait. A vizsgálat időtartama 1998. január – 2006. december megjelent újságokra vonatkozik. A statisztikai adatok bemutatása mellett különösen fogunk fókuszálni a regionális nyilvánosság működésére, a lapokban megjelent regionális szintű intézmények működési sajátosságaira és beágyazottságára, illetve, hogy a sajtó tükrében mennyire vált jellemzővé a politikai, közjogi, szolgáltatási intézményrendszerben a regionális együttműködés, illetve lépték.

2. *Nagy Gábor Dániel* PTE BTK Interdiszciplináris doktoriskola, doktorandusz

ngd1@rel.u-szeged.hu

Területi kötődés és regionális identitás – egy esettanulmány

Az előadásban a területi kötődésről, mint a regionális identitás egyik legfontosabb dimenziójáról lesz szó. A fontosságot részben a kötődések mérésre jól operacionalizálható jellege adja. Megvizsgáltuk a területi kötődéssel kapcsolatos nemzetközi kutatásokat, kötődés és identitás összefüggéseit. Rámutatunk a „területi középshinhez” való kötődés és regionális / megyei identitás kapcsolására, valamint leszűrjük egy Szegeden készített empirikus vizsgálat tanulságait a lakosság kötődéseivel kapcsolatban. A részletes statisztikai elemzéseken keresztül láthatóvá válik, hogy a vizsgált minta hasonló mértékben kötődik a megyéhez és a régióhoz. Az adatokból leszűrhető tapasztalatokat néhány más magyar nagyvárosra is vonatkoztatható formában fogalmazzuk meg.

3. *Pál Attila* ügyvezető igazgató EUNet 2000 Kht., doktorandusz, PTE BTK Interdiszciplináris Doktoriskola

pal@eunet2000.hu

Identitás és információs szerveződés

A regionalizációs vitákkal, valamint a régió fogalmával kapcsolatosan célszerűnek látszik megvizsgálni, az információs társadalom és annak része, az információs régió (nagy

teljesítményű régió) esetében, a régióval kapcsolatosan leggyakrabban használt ismérvek és megfogalmazások helytállóságát, illetve alkalmazhatóságát. Az információs régió fogalma különösen az európai integráció, valamint a versenyképesség növelésének igényével nyert jelentőséget, hiszen a regionalizáció folyamatával párhuzamosan az információs régió kialakíthatósága is kérdéssé vált.

Előadásom célja az identitás és területiség viszonyának vizsgálata az információs társadalom tér átalakító, újraértelmező hatásának tükrében, különös tekintettel az identitás és régió (terület) fogalmának Bourdieu által képviselt kritikai megközelítésre, mely az „Az identitás és a reprezentáció” c. cikkében kerül részletesebb kifejtésre. A régió fogalmának ezirányú vizsgálata után térnek rá az információs régió fogalmának ismertetésére Manuel Castells nyomán, és a Bourdieu által ajánlott ismérvek szerinti meghatározására. Végül vonom le a következtetést, miszerint az infokommunikációs technika használatának társadalmi beágyazódása, valamint az információs társadalom terjedése nem a lokális-regionális szerveződés irányába hat.

4. *Soós Edit* egyetemi docens, SZTE ÁJK

soos@polit.u-szeged.hu

Területi szereplők a regionális identitás alakulásában

Magyarországon a területfejlesztési törvény megalkotásával, majd a tervezési-statisztikai régiók kialakításával 1996-tól lassanként kiépült a területfejlesztés új, többszintű intézményrendszere. Az Európai Unió ötszintű területbeosztásában a NUTS 2 szintnek megfelelő regionális szinten is megjelentek az új társadalmi, gazdasági és politikai szereplők.

Az átalakulási folyamat még napjainkban is tart. A regionális és megyei fejlesztési tanácsok mellett fontos szereplői a területfejlesztésnek a kistérségek. A vizsgálat arra irányult, hogy a három területfejlesztési kategória egymáshoz való viszonyának, s a regionális tudat formálódása szempontjából ezek tartalmának változása mennyiben segíti elő a regionális tudat formálódását a Dél-alföldi Régióban.

Az előadás rámutat arra, hogy a területfejlesztési szereplők, a Dél-alföldi Régió térségi egységeinek szereplői, a politikai-önkormányzati vezetők, kormányzati szereplők, valamint a gazdasági érdekcsoportok és civil szervezetek vezetői miként látják a regionális intézményrendszer formálódását a Dél-alföldi Régióban, s a régió belüli gazdasági-társadalmi folyamatok milyen hatással vannak a regionális identitás fejlődésére.

5. *Fejes Zsuzsanna* egyetemi tanársegéd, SZTE ÁJK Politológiai Tanszék

fejeszs@polit.u-szeged.hu

Regionális identitás és a civil társadalom szerepe a Dél-Alföldi régióban

A Dél-Alföldi régióban a regionális identitás meghatározása és a hozzá kapcsolódó kultúra csak most kezd kialakulni. A jelenlegi folyamatokat értékelve: még nem tisztult le, hogy a régióban kinek milyen identitásformáló szerepe van. Az identitás szempontjából lényeges kohéziós erőt jelenthetnek a gazdasági és társadalmi partnerek és a civil szervezetek képviselői.

Jelenleg nagyon kevés civil szervezet formálódik regionális alapon, úgy hogy a civil aktivitás az egész régióra kiterjedjen. Ilyen kezdeményezés a Dél-magyarországi Civil Szervezetek Szövetsége. Ezen kívül megjelentek a régió civil szervezeteit összefogó egyéb ernyőszervezetek is, olyan alulról építkező szerveződések, amelyek képesek megyei, illetve regionális koordinatív erőként megjeleníteni.

A regionális identitás formálásában fontos szerepet töltenek be a teleházak, amelyek képesek multiplikációs hatást kifejteni, az információkat továbbvinni a saját helyi szereplőikhez. A

teleház mozgalom fontos szerepet vállal az állampolgári szféra tájékoztatásában, közösséggé formálásában.

Ugyanakkor a Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió, mint sajátos formáció — amelynek a Dél-Alföld is része — minden kezdetlegessége ellenére szintén elősegíti a regionális gondolkodásmód kialakulását, háttérében jól működő önkormányzati kapcsolatok, települések közötti, testvérvárosi együttműködések vannak.

Tanulmányomban vizsgálom, hogy ezek a társadalmi-politikai folyamatokat befolyásoló új szereplők miként erősíthetik a regionális tudatosságot a Dél-Alföldi régióban.

6. *Somlyódyne Pfeil Edit* tudományos főmunkatárs, egyetemi docens, MTA RKK DTI
somlyodyne@rkk.hu

Identitás – kommunikáció – közigazgatás-szervezés

A magyar közigazgatás-szervezés az elmúlt évtizedben bizonyos konkrét lépéseket és határozott kísérleteket tett az állampolgárok életterének, politikai-adminisztratív közegének megváltoztatására. A rendszerváltozás utáni közigazgatás-történet reformok sorozatává sűrűsödött. Új térstruktúrák formálódásának lehattunk tanúi, mint a régió, kistérség, integrált közszolgáltatás-szervezés mikro térségekben, önkormányzati körzetek, államreform megfogalmazása a Nemzeti Fejlesztési Terv keretei között. Az elemzőnek azonban az a benyomása, hogy noha a megalkotott jogszabályoknak, a végrehajtott intézményi átszervezéseknek a végső célja az állampolgárok életkörülményeinek a jobbítása, a humán elem végig figyelmen kívül maradt a folyamat során. A lakosságnak nincs ismerete, tudása az új struktúrákról, miből is táplálkozna az ahhoz való kötődés kialakulása, nem is beszélve egy új térbeli identitás kialakulásáról.

Az előadás arra keresi a választ, hogy a lakossággal és a civil szférával való dialógusnak lehet-e szerepe a jogalkotási folyamatban, a szabályozási koncepció kiérlelésében és vajon nem lenne-e szükséges a jogalkotás előzetes hatásvizsgálatát lefolytatni. Másfelől viszont kérdésként merül fel, hogy ugyanezen eszközöknek vajon hol a helyük a régiós, a kistérségi identitás alapjainak lerakásában, illetve milyen modern technikai alkalmazhatók a társadalmi participációnak e célból?

